

FAUNABEHEERPLAN
Fryslân

Jacht 2022-2026
BIJLAGEN

19 oktober 2022

Inhoud

Bijlage 1. Invulling van organisatorische eisen.....	3
Bijlage 2. Afschot wildsoorten 2017-2021.....	5
Bijlage 3. Voorjaarstellingen wildsoorten 2018-2022	13
Bijlage 4. Evaluatie voorjaarstellingen 2017/18-2021/22	19
Bijlage 5: Soortenbijlage.....	22

Bijlage 1. Invulling van organisatorische eisen

De Provinciale verordening geeft het kader voor de Stichting Faunabeheereenheid Fryslân.

Artikel 2.1

- 1 Er is één faunabeheereenheid in de provincie Fryslân
- 2 Het werkgebied van deze faunabeheereenheid betreft het gehele grondgebied van de provincie Fryslân.

Artikel 2.2

Het aantal bestuursleden van de faunabeheereenheid bedraagt maximaal zeven personen.

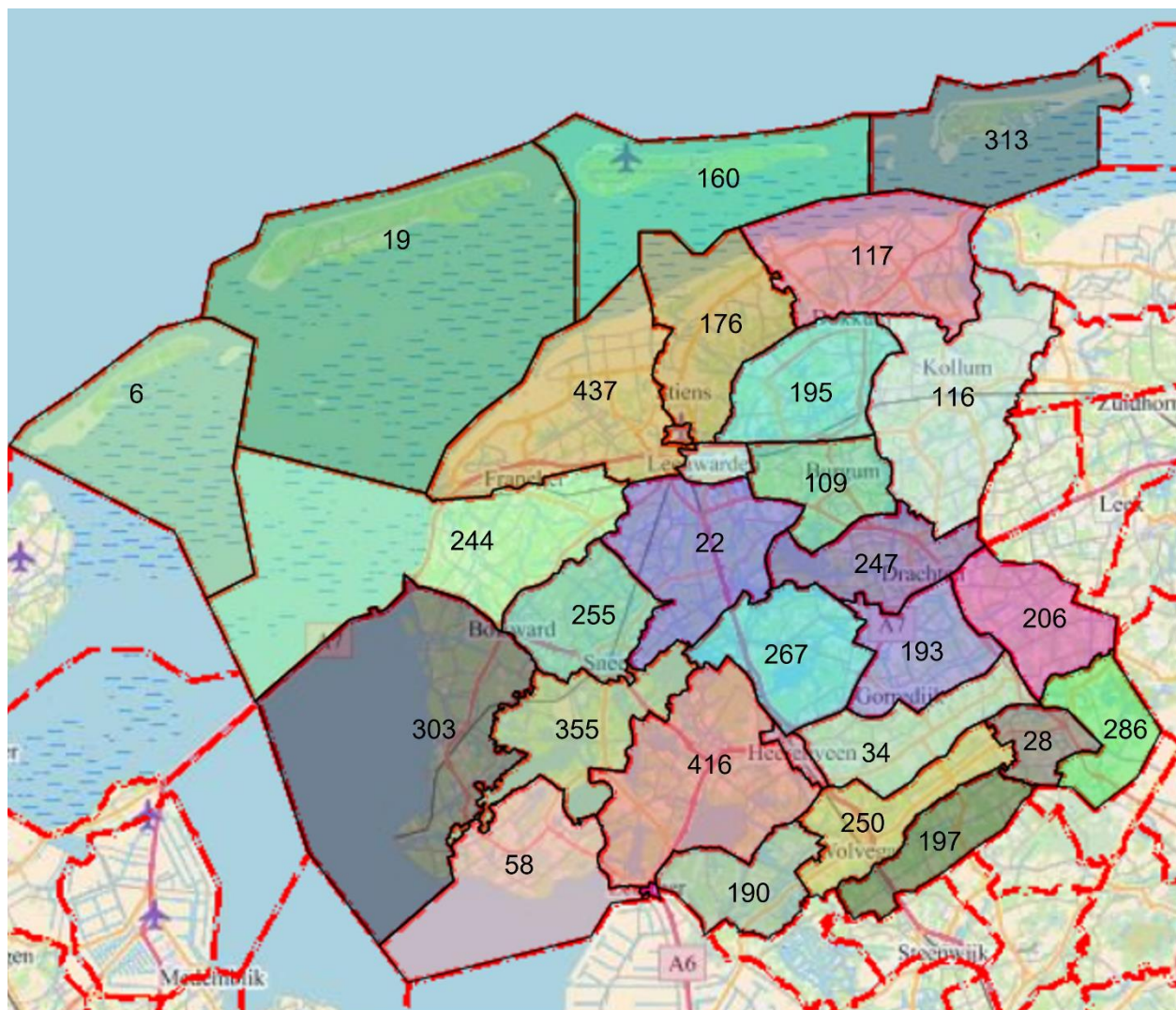
Artikel 2.3

- 1 In het bestuur van de faunabeheereenheid zit één vertegenwoordiger vanuit ieder van de volgende collectieven van jachthouders of jachtaktehouders werkzaam binnen het werkgebied van de faunabeheereenheid:
 - a. verenigingen van agrariërs;
 - b. particuliere grondeigenaren;
 - c. terreinbeherende organisaties;
 - d. verenigingen van jachtaktehouders.
- 2 In het bestuur van de faunabeheereenheid zit ten minste één door gedeputeerde staten benoemde vertegenwoordiger van een maatschappelijke organisatie die het doel behartigt van een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren in de regio waartoe het werkgebied van de faunabeheereenheid behoort.
- 3 De vertegenwoordigers als bedoeld in het eerste en tweede lid zijn niet werkzaam onder de verantwoordelijkheid van gedeputeerde staten.

Ten tijde van vaststelling van dit faunabeheerplan Jacht 2022-2026 bestond het bestuur uit:

- Mw. C. Schokker-Strampel: onafhankelijk voorzitter
- Dhr. H.H. de Bruin namens de verenigingen van jachtaktehouders
- Dhr. R. van Norel namens het Fries Particulier Grondbezit
- Dhr. D. Rota namens de terreinbeherende organisaties
- Dhr. P. Kramer namens de landbouworganisaties
- Dhr. H. Kroodsma namens het Kollektiven Beried Fryslân als door gedeputeerde staten voorgedragen vertegenwoordiger van een maatschappelijke organisatie

Een kaart van het werkgebied van de faunabeheereenheid en de inliggende wildbeheereenheden is gegeven in figuur 1.

6 Vlieland
19 Terschelling
22 De Middelsee
28 Midden-Ooststellingwerf
34 Aengwirden-Schoterland
58 Gaasterlân e.o.
109 Tytsjerksteradiel-Súd
116 De Lauwers
117 De Dongeradielen
160 Ameland
176 Om de Terpen
190 De Veenpolders
193 Midden-Opsterland
195 It Bûtenfjild
197 Beneden de Linde
206 Tsjonger en Ald Djip
244 De Marne
247 Smallingerland
250 Kuinder en Linde
255 De Alde Slachte
267 Utingeradeel
286 Zuidoosthoek
303 De Lytse Súdwesthoeke
313 Schiermonnikoog
355 De Marren
416 Skarsterlân e.o.
437 Tusken Waed en Stêd

Figuur 1: Kaart werkgebiet Faunabeheereenheid Fryslân met inliggende werkgebieden van wildbeheereenheden en WBE-coderingen wildbeheereenheden en WBE-coderingen

Bijlage 2. Afschot wildsoorten 2017-2021

Tabel 1: Afschot Fazant (op basis van kalenderjaar)

WBE	Afschot					Opp. jachtvelden (ha)	Afschotdichtheid per 100 ha jachtveld				
	2017	2018	2019	2020	2021	Juni 2021	2017	2018	2019	2020	2021
Aengwirdden-S.						9.098	-	-	-	-	-
Ameland	118	14	34	109	21	4.491	2,63	0,31	0,76	2,43	0,47
Ameland duinen											
Ameland polder											
Beneden de Linde	8	7	10	3	4	8.037	0,10	0,09	0,12	0,04	0,05
De Alde Slachte					6	8.516	-	-	-	-	0,07
De Dongeradielen	39	13	43	16	18	11.333	0,34	0,11	0,38	0,14	0,16
De Lauwers	77	46	41	18	17	18.918	0,41	0,24	0,22	0,10	0,09
De Lytse Súdwesth.	2	2	3	3	1	21.484	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00
De Marne			4		1	12.923	-	-	0,03	-	0,01
De Marren	2	2		1		8.540	0,02	0,02	-	0,01	-
De Middelsee					0	14.971	-	-	-	-	-
De Veenpolders	5	5	6	8	6	8.435	0,06	0,06	0,07	0,09	0,07
Gaasterlân e.o.						8.273	-	-	-	-	-
It Bûtenfjild	27	31	25	26	6	9.797	0,28	0,32	0,26	0,27	0,06
Kuinder en Linde	0		1			8.445	-	-	0,01	-	-
M-Ooststellingwerf						4.277	-	-	-	-	-
M-Opsterland					1	9.752	-	-	-	-	0,01
Om de Terpen	11	29	46	43	10	10.856	0,10	0,27	0,42	0,40	0,09
Schiermonnikoog			1	1		2.672	-	-	0,04	0,04	-
Skarsterlân e.o.	2					18.625	0,01	-	-	-	-
Smallingerland	1			1	1	5.885	0,02	-	-	0,02	0,02
Terschelling	7	4		8		8.434	0,08	0,05	-	0,09	-
Tsjonger en Ald Djip		1	1		1	9.383	-	0,01	0,01	-	0,01
Tusken Waed en Stêd	21	27	21	2	18	19.991	0,11	0,14	0,11	0,01	0,09
Tytsjerksteradiel-Súd		8	7	7		5.239	-	0,15	0,13	0,13	-
Utingeradeel	1	1		4		11.833	0,01	0,01	-	0,03	-
Zuidoosthoek niet-ingetekend						5.260	-	-	-	-	-
	321	190	243	250	111	265.468	0,12	0,07	0,09	0,09	0,04

Tabel 2: Afschot Haas (op basis van kalenderjaar)

WBE	Afschot					Opp. jachtvelden (ha)	Afschotdichtheid per 100 ha jachtveld				
	2017	2018	2019	2020	2021	Juni 2021	2017	2018	2019	2020	2021
Aengwirden-S.	17	9	22	25	21	9.098	0,19	0,10	0,24	0,27	0,23
Ameland	160	192	189	158	22	4.491	3,56	4,27	4,21	3,52	0,49
Ameland duinen											
Ameland polder											
Beneden de Linde	21	37	50	26	34	8.037	0,26	0,46	0,62	0,32	0,42
De Alde Slachte	376	436	618	283	119	8.516	4,42	5,12	7,26	3,32	1,40
De Dongeradielen	452	245	422	314	357	11.333	3,99	2,16	3,72	2,77	3,15
De Lauwers	538	514	455	180	212	18.918	2,84	2,72	2,41	0,95	1,12
De Lytse Súdwesth.	138	133	170	179	137	21.484	0,64	0,62	0,79	0,83	0,64
De Marne	543	326	425	340	253	12.923	4,20	2,52	3,29	2,63	1,96
De Marren	176	229	245	187	105	8.540	2,06	2,68	2,87	2,19	1,23
De Middelsee	387	524	719	422	281	14.971	2,58	3,50	4,80	2,82	1,88
De Veenpolders	108	103	140	103	101	8.435	1,28	1,22	1,66	1,22	1,20
Gaasterlân e.o.	50	52	67	42	43	8.273	0,60	0,63	0,81	0,51	0,52
It Bûtenfjild	319	330	373	188	123	9.797	3,26	3,37	3,81	1,92	1,26
Kuinder en Linde	27	44	60	56	42	8.445	0,32	0,52	0,71	0,66	0,50
M-Ooststellingwerf		5		1		4.277	-	0,12	-	0,02	-
M-Opsterland	33	26	25	5	32	9.752	0,34	0,27	0,26	0,05	0,33
Om de Terpen	504	552	414	259	333	10.856	4,64	5,08	3,81	2,39	3,07
Schiermonnikoog	30	20	17	7		2.672	1,12	0,75	0,64	0,26	-
Skarsterlân e.o.	307	371	607	349	359	18.625	1,65	1,99	3,26	1,87	1,93
Smallingerland	22	35	32	44	45	5.885	0,37	0,59	0,54	0,75	0,76
Terschelling	97	103	149	82	174	8.434	1,15	1,22	1,77	0,97	2,06
Tsjonger en Ald Djip	64	47	49	25	27	9.383	0,68	0,50	0,52	0,27	0,29
Tusken Waed en Stêd	1.320	1.189	1.130	473	720	19.991	6,60	5,95	5,65	2,37	3,60
Tytsjerksteradiel-Súd	120	81	40	50	28	5.239	2,29	1,55	0,76	0,95	0,53
Utingeradeel	126	58	123	62	85	11.833	1,06	0,49	1,04	0,52	0,72
Zuidoosthoek	12	2	5		13	5.260	0,23	0,04	0,10	-	0,25
niet-ingetekend	1	5	7	2							
	5.948	5.668	6.553	3.862	3.666	265.468	2,24	2,14	2,47	1,45	1,38

Tabel 3: Afschot Houtduif als wildsoort (op basis van kalenderjaar)

WBE	Afschot					Opp. jachtvelden (ha)	Afschotdichtheid per 100 ha jachtveld				
	2017	2018	2019	2020	2021	Juni 2021	2017	2018	2019	2020	2021
Aengwirden-S.	17	22	19	12	4	9.098	0,19	0,24	0,21	0,13	0,04
Ameland	9	16	99	39	6	4.491	0,20	0,36	2,20	0,87	0,13
Ameland duinen											
Ameland polder											
Beneden de Linde	22	28	14	6	32	8.037	0,27	0,35	0,17	0,07	0,40
De Alde Slachte	146			1		8.516	1,71	-	-	0,01	-
De Dongeradielen	104	84	69	16	21	11.333	0,92	0,74	0,61	0,14	0,19
De Lauwers	527	409	352	127	49	18.918	2,79	2,16	1,86	0,67	0,26
De Lytse Súdwesth.	32	20	19	21	29	21.484	0,15	0,09	0,09	0,10	0,13
De Marne	3	74	4	21	13	12.923	0,02	0,57	0,03	0,16	0,10
De Marren	6	9	25	35	3	8.540	0,07	0,11	0,29	0,41	0,04
De Middelsee	14	20	10	8	3	14.971	0,09	0,13	0,07	0,05	0,02
De Veenpolders	17	11	16	11	25	8.435	0,20	0,13	0,19	0,13	0,30
Gaasterlân e.o.	1	9	4		1	8.273	0,01	0,11	0,05	-	0,01
It Bûtenfjild	64	75	51	40	4	9.797	0,65	0,77	0,52	0,41	0,04
Kuinder en Linde	5	16	18	14	10	8.445	0,06	0,19	0,21	0,17	0,12
M-Ooststellingwerf		9	5	5		4.277	-	0,21	0,12	0,12	-
M-Opsterland	9		8			9.752	0,09	-	0,08	-	-
Om de Terpen	95	81	165	263	14	10.856	0,88	0,75	1,52	2,42	0,13
Schiermonnikoog		1	1			2.672	-	0,04	0,04	-	-
Skarsterlân e.o.	16	19	14	6	11	18.625	0,09	0,10	0,08	0,03	0,06
Smallingerland	9	5		1	3	5.885	0,15	0,08	-	0,02	0,05
Terschelling	7	2				8.434	0,08	0,02	-	-	-
Tsjonger en Ald Djip	48	48	27	24	19	9.383	0,51	0,51	0,29	0,26	0,20
Tusken Waed en Stêd	153	151	36	76	39	19.991	0,77	0,76	0,18	0,38	0,20
Tytsjerksteradiel-Súd	32	35	23	44	2	5.239	0,61	0,67	0,44	0,84	0,04
Utingeradeel	117	3	4	9	10	11.833	0,99	0,03	0,03	0,08	0,08
Zuidoosthoek	6			3	16	5.260	0,11	-	-	0,06	0,30
niet-ingetekend											
	1.459	1.147	983	782	314	265.468	0,55	0,43	0,37	0,29	0,12

Tabel 3.1: Afschot Houduif inclusief landelijke vrijstelling (op basis van kalenderjaar)

WBE	Afschot					Werkgebied WBE (ha)	Afschotdichtheid per 100 ha werkgebied				
	2017	2018	2019	2020	2021		Juni 2021	2017	2018	2019	2020
Aengwirden-S.	32	24	60	29	5	11.957	0,27	0,20	0,50	0,24	0,04
Ameland	56	43	99	39	6	5.860	0,96	0,73	1,69	0,67	0,10
Ameland duinen											
Ameland polder											
Beneden de Linde	37	37	75	12	34	9.337	0,40	0,40	0,80	0,13	0,36
De Alde Slachte	229	7	1	54	6	12.061	1,90	0,06	0,01	0,45	0,05
De Dongeradielen	384	397	766	313	272	16.691	2,30	2,38	4,59	1,88	1,63
De Lauwers	582	623	603	592	125	24.171	2,41	2,58	2,49	2,45	0,52
De Lytse Súdwesth.	92	23	27	22	29	20.381	0,45	0,11	0,13	0,11	0,14
De Marne	72	218	227	192	181	16.578	0,43	1,31	1,37	1,16	1,09
De Marren	11	69	95	75	17	15.803	0,07	0,44	0,60	0,47	0,11
De Middelsee	99	48	13	24	23	18.247	0,54	0,26	0,07	0,13	0,13
De Veenpolders	36	22	34	18	49	9.777	0,37	0,23	0,35	0,18	0,50
Gaasterlân e.o.	1	11	8	58	16	10.327	0,01	0,11	0,08	0,56	0,15
It Bûtenfjild	92	134	78	63	9	14.137	0,65	0,95	0,55	0,45	0,06
Kuinder en Linde	30	23	24	32	32	11.350	0,26	0,20	0,21	0,28	0,28
M-Ooststellingwerf	2	10	8	13		4.914	0,04	0,20	0,16	0,26	-
M-Opsterland	11	1	9	32		11.247	0,10	0,01	0,08	0,28	-
Om de Terpen	188	482	304	405	173	14.899	1,26	3,24	2,04	2,72	1,16
Schiermonnikoog	1	1	16			4.756	0,02	0,02	0,34	-	-
Skarsterlân e.o.	36	120	73	14	50	25.937	0,14	0,46	0,28	0,05	0,19
Smallingerland	16	46	34	21	11	11.360	0,14	0,40	0,30	0,18	0,10
Terschelling	9	2	6	3		8.754	0,10	0,02	0,07	0,03	-
Tsjonger en Ald Djip	86	90	51	31	32	11.655	0,74	0,77	0,44	0,27	0,27
Tusken Waed en Stêd	593	520	440	344	183	24.971	2,37	2,08	1,76	1,38	0,73
Tytsjerksteradiel-Súd	33	41	23	47	2	9.835	0,34	0,42	0,23	0,48	0,02
Utingeradeel	132	7	5	9	14	14.332	0,92	0,05	0,03	0,06	0,10
Zuidoosthoek	6	33		47	26	8.820	0,07	0,37	-	0,53	0,29
niet-ingetekend											
	2.866	3.032	3.079	2.489	1.295	348.156	1,08	1,14	1,16	0,94	0,49

Tabel 4: Afschot Konijn (op basis van kalenderjaar)

WBE	Afschot					Opp. jachtvelden (ha)	Afschotdichtheid per 100 ha jachtveld				
	2017	2018	2019	2020	2021	Juni 2021	2017	2018	2019	2020	2021
Aengwirdden-S.						9.098	-	-	-	-	-
Ameland	728	575	526	561	149	4.491	16,21	12,80	11,71	12,49	3,32
Ameland duinen											
Ameland polder											
Beneden de Linde		4			1	8.037	-	0,05	-	-	0,01
De Alde Slachte						8.516	-	-	-	-	-
De Dongeradielen						11.333	-	-	-	-	-
De Lauwers	7	2	5	1	1	18.918	0,04	0,01	0,03	0,01	0,01
De Lytse Súdwesth.						21.484	-	-	-	-	-
De Marne						12.923	-	-	-	-	-
De Marren			1			8.540	-	-	0,01	-	-
De Middelsee					0	14.971	-	-	-	-	-
De Veenpolders					10	8.435	-	-	-	-	0,12
Gaasterlân e.o.						8.273	-	-	-	-	-
It Bûtenfjild	16	2		1		9.797	0,16	0,02	-	0,01	-
Kuinder en Linde	0			1		8.445	-	-	-	0,01	-
M-Ooststellingwerf						4.277	-	-	-	-	-
M-Opsterland						9.752	-	-	-	-	-
Om de Terpen						10.856	-	-	-	-	-
Schiermonnikoog						2.672	-	-	-	-	-
Skarsterlân e.o.	0					18.625	-	-	-	-	-
Smallingerland	0					5.885	-	-	-	-	-
Terschelling	14	4	12	15	10	8.434	0,17	0,05	0,14	0,18	0,12
Tsjonger en Ald Djip	3	6	5			9.383	0,03	0,06	0,05	-	-
Tusken Waed en Stêd	35					19.991	0,18	-	-	-	-
Tytsjerksteradiel-Súd			14			5.239	-	-	0,27	-	-
Utingeradeel		1				11.833	-	0,01	-	-	-
Zuidoosthoek	2		2			5.260	0,04	-	0,04	-	-
niet-ingetekend											
	805	594	565	579	171	265.468	0,30	0,22	0,21	0,22	0,06

Tabel 4.1: Afschot Konijn inclusief landelijke vrijstelling (op basis van kalenderjaar)

WBE	Afschot					Werkgebied WBE (ha)	Afschotdichtheid per 100 ha werkgebied				
	2017	2018	2019	2020	2021	Juni 2021	2017	2018	2019	2020	2021
Aengwirden-S.						11.957	-	-	-	-	-
Ameland	2.100	853	781	629	156	5.860	35,83	14,56	13,33	10,73	2,66
Ameland duinen											
Ameland polder											
Beneden de Linde	2	4			1	9.337	0,02	0,04	-	-	0,01
De Alde Slachte	0					12.061	-	-	-	-	-
De Dongeradielen						16.691	-	-	-	-	-
De Lauwers	13	4	5	1	1	24.171	0,05	0,02	0,02	0,00	0,00
De Lytse Súdwesth.						20.381	-	-	-	-	-
De Marne						16.578	-	-	-	-	-
De Marren			1			15.803	-	-	0,01	-	-
De Middelsee					0	18.247	-	-	-	-	-
De Veenpolders					10	9.777	-	-	-	-	0,10
Gaasterlân e.o.		2				10.327	-	0,02	-	-	-
It Bûtenfjild	24	2		1		14.137	0,17	0,01	-	0,01	-
Kuinder en Linde	0			1		11.350	-	-	-	0,01	-
M-Ooststellingwerf						4.914	-	-	-	-	-
M-Opsterland						11.247	-	-	-	-	-
Om de Terpen						14.899	-	-	-	-	-
Schiermonnikoog						4.756	-	-	-	-	-
Skarsterlân e.o.	0		3			25.937	-	-	0,01	-	-
Smallingerland	0					11.360	-	-	-	-	-
Terschelling	15	13	25	22	10	8.754	0,17	0,15	0,29	0,25	0,11
Tsjonger en Ald Djip	9	6	5	4		11.655	0,08	0,05	0,04	0,03	-
Tusken Waed en Stêd	35					24.971	0,14	-	-	-	-
Tytsjerksteradiel-Súd			19			9.835	-	-	0,19	-	-
Utingeradeel		1				14.332	-	0,01	-	-	-
Zuidoosthoek	2		2			8.820	0,02	-	0,02	-	-
niet-ingetekend											
	2.200	885	841	658	178	348.156	0,83	0,33	0,32	0,25	0,07

Tabel 5: Afschot Wilde eend (op basis van kalenderjaar)

WBE	Afschot					Opp. jachtvelden (ha)	Afschotdichtheid per 100 ha jachtveld				
	2017	2018	2019	2020	2021	Juni 2021	2017	2018	2019	2020	2021
Aengewirlden-S.	153	153	223	214	110	9.098	1,68	1,68	2,45	2,35	1,21
Ameland	342	247	270	180	98	4.491	7,61	5,50	6,01	4,01	2,18
Ameland duinen											
Ameland polder											
Beneden de Linde	32	56	67	13	55	8.037	0,40	0,70	0,83	0,16	0,68
De Alde Slachte	350	599	388	366	175	8.516	4,11	7,03	4,56	4,30	2,05
De Dongeradielen	471	661	915	396	404	11.333	4,16	5,83	8,07	3,49	3,56
De Lauwers	918	929	689	361	374	18.918	4,85	4,91	3,64	1,91	1,98
De Lytse Súdwesth.	796	830	836	587	748	21.484	3,71	3,86	3,89	2,73	3,48
De Marne	625	722	528	455	348	12.923	4,84	5,59	4,09	3,52	2,69
De Marren	339	643	1385	805	261	8.540	3,97	7,53	16,22	9,43	3,06
De Middelsee	441	661	519	459	272	14.971	2,95	4,42	3,47	3,07	1,82
De Veenpolders	236	215	232	283	182	8.435	2,80	2,55	2,75	3,36	2,16
Gaasterlân e.o.	90	159	153	98	140	8.273	1,09	1,92	1,85	1,18	1,69
It Bûtenfjild	450	478	375	229	183	9.797	4,59	4,88	3,83	2,34	1,87
Kuinder en Linde	84	127	148	93	80	8.445	0,99	1,50	1,75	1,10	0,95
M-Ooststellingwerf	15	12	13	10	5	4.277	0,35	0,28	0,30	0,23	0,12
M-Opsterland	81	89	89	91	52	9.752	0,83	0,91	0,91	0,93	0,53
Om de Terpen	782	916	428	451	360	10.856	7,20	8,44	3,94	4,15	3,32
Schiermonnikoog	5	12	2	7	8	2.672	0,19	0,45	0,07	0,26	0,30
Skarsterlân e.o.	494	737	701	723	798	18.625	2,65	3,96	3,76	3,88	4,28
Smallingerland	44	25	37	26	55	5.885	0,75	0,42	0,63	0,44	0,93
Terschelling	12	47	40	26	27	8.434	0,14	0,56	0,47	0,31	0,32
Tsjonger en Ald Djip	70	129	116	77	144	9.383	0,75	1,37	1,24	0,82	1,53
Tusken Waed en Stêd	1094	1599	1099	719	579	19.991	5,47	8,00	5,50	3,60	2,90
Tytsjerksteradiel-Súd	147	164	143	110	60	5.239	2,81	3,13	2,73	2,10	1,15
Utingeradeel	523	445	332	330	305	11.833	4,42	3,76	2,81	2,79	2,58
Zuidoosthoek	61	9	19	9	63	5.260	1,16	0,17	0,36	0,17	1,20
niet-ingetekend		5									
	8.665	10.669	9.747	7.118	5.886	265.468	3,26	4,02	3,67	2,68	2,22

Bijlage 3. Voorjaarstellingen wildsoorten 2018-2022

Tabel 1: Voorjaargestelling Fazant

	Telling					Oppervlakte telgebied (ha)					Teldichtheid per 100 ha.				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Aengwirden-S.	1	1	0	1	0	334	334	334	334	334	0,3	0,3	-	0,3	-
Ameland					147					1.795					8,2
Ameland duinen							35	35	35	178		-	-	-	-
Ameland polder					147					1.617					9,1
Beneden de Linde				8	10				804	804				1,0	1,2
De Alde Slachte					0					1.183					-
De Dongeradielen	29	29		37	31	1.933	1.933		1.933	1.933	1,5	1,7		1,9	1,6
De Lauwers	60	60	112	137	126	2.731	2.731	2.731	2.731	2.731	2,2	5,0	4,1	5,0	4,6
De Lytse Súdwesth.					1					303					0,3
De Marne	3	3			0	1.373	1.373			14.339	0,2	-			-
De Marren			7	8	12		9.842	4.794	7.473	7.186		0,0	0,1	0,1	0,2
De Middelsee					10		1.883			1.883		-			0,5
De Veenpolders					12					1.810					0,7
Gaasterlân e.o.	0	0	1	0	0	1.056	952	1.056	1.056	1.056	-	-	0,1	-	-
It Bûtenfjild	46	46	75	55	54	2.493	2.493	1.493	2.122	2.493	1,8	2,7	5,0	2,6	2,2
Kuinder en Linde	1	1	2	0	0	635	635	635	635	635	0,2	0,2	0,3	-	-
M-Ooststellingwerf	0	0	0	0	6	4.948	4.948	2.376	4.948	3.746	-	-	-	-	0,2
M-Opsterland					2		2.745			2.745		-			0,1
Om de Terpen	18	18	26	26	5	1.426	1.582	1.582	1.711	812	1,3	1,1	1,6	1,5	0,6
Schiermonnikoog															
Skarsterlân e.o.	2	2	1	1	4	1.863	1.863	1.863	1.863	1.080	0,1	-	0,1	0,1	0,4
Smallerland	12	12	33	8	14	1.163	1.163	1.163	1.163	1.163	1,0	1,3	2,8	0,7	1,2
Terschelling	8	8	14	2	0	1.550	1.550	1.550	1.550	1.550	0,5	1,4	0,9	0,1	-
Tsjonger en Ald Djip	3	3	7	10	3	2.148	2.148	2.148	2.148	2.148	0,1	0,2	0,3	0,5	0,1
Tusken Waed en Stêd	44	44	17	12	9	3.596	2.886	2.886	2.222	2.523	1,2	0,2	0,6	0,5	0,4
Tytsjerksteradiel-Súd					33		1.458			1.458		2,3			2,3
Utingeradeel	0	0	0	3	0	1.183	1.183	1.183	1.183	1.183	-	-	-	0,3	-
Zuidoosthoek niet-ingetekend				0	6		459		459	459		-		-	1,3
	227	339	295	308	485	28.431	44.196	25.828	34.369	57.352	0,8	0,8	1,1	0,9	0,8

Tabel 2: Voorjaargestelling Haas

	Telling					Oppervlakte telgebied (ha)					Teldichtheid per 100 ha.				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Aengwirden-S.	17	17	27	29	24	334	334	334	334	334	5,1	5,1	8,1	8,7	7,2
Ameland					487					1.795					
Ameland duinen							35	35	35	178		-	-	-	-
Ameland polder					487					1.617					30,1
Beneden de Linde				179	148				804	804				22,3	18,4
De Alde Slachte					135					1.183					11,4
De Dongeradielen	156	111		252	298	1.933	1.933		1.933	1.933	8,1	5,7		13,0	15,4
De Lauwers	350	392	360	251	237	2.731	2.731	2.731	2.731	2.731	12,8	14,4	13,2	9,2	8,7
De Lytse Súdwesth.					22					303					7,3
De Marne	101	67			1.472	1.373	1.373			14.339	7,4	4,9			10,3
De Marren		246	323	466	464		9.842	4.794	7.473	7.186		2,5	6,7	6,2	6,5
De Middelsee		220			574		1.883			1.883		11,7			30,5
De Veenpolders					135					1.810					7,5
Gaasterlân e.o.	127	81	130	108	147	1.056	952	1.056	1.056	1.056	12,0	8,5	12,3	10,2	13,9
It Bûtenfjild	334	253	204	356	317	2.493	2.493	1.493	2.122	2.493	13,4	10,1	13,7	16,8	12,7
Kuinder en Linde	37	25	34	35	38	635	635	635	635	635	5,8	3,9	5,4	5,5	6,0
M-Ooststellingwerf	30	38	18	35	63	4.948	4.948	2.376	4.948	3.746	0,6	0,8	0,8	0,7	1,7
M-Opsterland		45			104		2.745			2.745		1,6			3,8
Om de Terpen	229	123	141	200	196	1.426	1.582	1.582	1.711	812	16,1	7,8	8,9	11,7	24,1
Schiermonnikoog															
Skarsterlân e.o.	228	204	242	318	438	1.863	1.863	1.863	1.863	1.080	12,2	11,0	13,0	17,1	40,6
Smallingerland	220	200	287	284	380	1.163	1.163	1.163	1.163	1.163	18,9	17,2	24,7	24,4	32,7
Terschelling	6	70	57	38	22	1.550	1.550	1.550	1.550	1.550	0,4	4,5	3,7	2,5	1,4
Tsjonger en Ald Djip	129	60	86	91	133	2.148	2.148	2.148	2.148	2.148	6,0	2,8	4,0	4,2	6,2
Tusken Waed en Stêd	247	151	147	173	228	3.596	2.886	2.886	2.222	2.523	6,9	5,2	5,1	7,8	9,0
Tytsjerksteradiel-Súd		222			376		1.458			1.458		15,2			25,8
Utingeradeel	63	60	112	131	172	1.183	1.183	1.183	1.183	1.183	5,3	5,1	9,5	11,1	14,5
Zuidoosthoek niet-ingetekend		5		15	32		459		459	459		1,1		3,3	7,0
	2.274	2.590	2.168	2.961	6.642	28.431	44.196	25.828	34.369	57.352	8,0	5,9	8,4	8,6	11,6

Tabel 3: Voorjaargestelling Houtduif

	Telling					Oppervlakte telgebied (ha)					Teldichtheid per 100 ha.				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Aengwirden-S.	59	53	44	81	65	334	334	334	334	334	17,7	15,9	13,2	24,3	19,5
Ameland										1.795					
Ameland duinen							35	35	35	178	-	-	-	-	-
Ameland polder					662					1.617					40,9
Beneden de Linde				356	190				804	804				44,3	23,6
De Alde Slachte					32					1.183					2,7
De Dongeradielen	75	79		110	79	1.933	1.933		1.933	1.933	3,9	4,1		5,7	4,1
De Lauwers	280	911	733	960	621	2.731	2.731	2.731	2.731	2.731	10,3	33,4	26,8	35,2	22,7
De Lytse Súdwesth.					16					303					5,3
De Marne	92	56			376	1.373	1.373			14.339	6,7	4,1			2,6
De Marren		59	115	184	168		9.842	4.794	7.473	7.186		0,6	2,4	2,5	2,3
De Middelsee		40			55		1.883			1.883		2,1			2,9
De Veenpolders					47					1.810					2,6
Gaasterlân e.o.	80	53	82	91	48	1.056	952	1.056	1.056	1.056	7,6	5,6	7,8	8,6	4,5
It Bûtenfjild	158	118	111	208	232	2.493	2.493	1.493	2.122	2.493	6,3	4,7	7,4	9,8	9,3
Kuinder en Linde	30	27	32	23	30	635	635	635	635	635	4,7	4,3	5,0	3,6	4,7
M-Ooststellingwerf	50	67	26	45	55	4.948	4.948	2.376	4.948	3.746	1,0	1,4	1,1	0,9	1,5
M-Opsterland		61			209		2.745			2.745		2,2			7,6
Om de Terpen	39	52	144	95	79	1.426	1.582	1.582	1.711	812	2,7	3,3	9,1	5,6	9,7
Schiermonnikoog															
Skarsterlân e.o.	200	136	233	239	305	1.863	1.863	1.863	1.863	1.080	10,7	7,3	12,5	12,8	28,2
Smallingerland	103	181	150	191	261	1.163	1.163	1.163	1.163	1.163	8,9	15,6	12,9	16,4	22,4
Terschelling	21	130	55	24	28	1.550	1.550	1.550	1.550	1.550	1,4	8,4	3,5	1,5	1,8
Tsjonger en Ald Djip	247	186	192	201	272	2.148	2.148	2.148	2.148	2.148	11,5	8,7	8,9	9,4	12,7
Tusken Waed en Stêd	68	88	25	99	45	3.596	2.886	2.886	2.222	2.523	1,9	3,0	0,9	4,5	1,8
Tytsjerksteradiel-Súd		204			117		1.458			1.458		14,0			8,0
Utingeradeel	27	43	62	91	77	1.183	1.183	1.183	1.183	1.183	2,3	3,6	5,2	7,7	6,5
Zuidoosthoek niet-ingetekend		64		70	138		459		459	459		13,9		15,2	30,0
	1.529	2.608	2.004	3.068	4.207	28.431	44.196	25.828	34.369	57.352	5,4	5,9	7,8	8,9	7,3

Tabel 4: Voorjaargestelling Konijn

	Telling					Oppervlakte telgebied (ha)					Teldichtheid per 100 ha.				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Aengwirden-S.	0	0	0	2	0	334	334	334	334	334	-	-	-	0,6	-
Ameland										1.795					
Ameland duinen		41	81	29	298		35	35	35	178		117,1	231,4	82,9	167,4
Ameland polder					223					1.617					13,8
Beneden de Linde				4	8				804	804				0,5	1,0
De Alde Slachte					0					1.183					-
De Dongeradielen	0	0		0	0	1.933	1.933		1.933	1.933	-	-		-	-
De Lauwers	10	47	31	35	10	2.731	2.731	2.731	2.731	2.731	0,4	1,7	1,1	1,3	0,4
De Lytse Súdwesth.					0					303					-
De Marne	0	0			0	1.373	1.373				-	-			-
De Marren		0	0	0	0		9.842	4.794	7.473	14.339		-	-	-	-
De Middelsee		0			0		1.883			7.186		-			-
De Veenpolders					3					1.883					0,2
Gaasterlân e.o.	3	0	3	5	0	1.056	952	1.056	1.056	1.810	0,3	-	0,3	0,5	-
It Bûtenfjild	8	19	18	6	11	2.493	2.493	1.493	2.122	1.056	0,3	0,8	1,2	0,3	0,4
Kuinder en Linde	0	0	0	0	0	635	635	635	635	2.493	-	-	-	-	-
M-Ooststellingwerf	0	2	0	0	0	4.948	4.948	2.376	4.948	635	-	0,0	-	-	-
M-Opsterland		0			0		2.745			3.746		-			-
Om de Terpen	0	0	0	0	7	1.426	1.582	1.582	1.711	2.745	-	-	-	-	0,9
Schiermonnikoog										812					
Skarsterlân e.o.	0	1	0	0	0	1.863	1.863	1.863	1.863	1.080	-	0,1	-	-	-
Smallerland	0	3	9	8	0	1.163	1.163	1.163	1.163	1.163	-	0,3	0,8	0,7	-
Terschelling	78	233	86	77	51	1.550	1.550	1.550	1.550	1.550	5,0	15,0	5,5	5,0	3,3
Tsjonger en Ald Djip	14	6	3	0	4	2.148	2.148	2.148	2.148	2.148	0,7	0,3	0,1	-	0,2
Tusken Waed en Stêd	0	0	0	0	0	3.596	2.886	2.886	2.222	2.523	-	-	-	-	-
Tytsjerksteradiel-Súd		25			0		1.458			1.458		1,7			-
Utingeradeel	0	0	0	0	0	1.183	1.183	1.183	1.183	1.183	-	-	-	-	-
Zuidoosthoek niet-ingetekend		0		0	22		459		459	459		-		-	4,8
	113	377	231	166	637	28.431	44.196	25.828	34.369	57.352	0,4	0,9	0,9	0,5	1,1

Tabel 5: Voorjaargestelling Wilde eend

	Telling					Oppervlakte telgebied (ha)					Teldichtheid per 100 ha.				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Aengwirden-S.	63	55	30	46	53	334	334	334	334	334	18,9	16,5	9,0	13,8	15,9
Ameland					500					1.795					27,9
Ameland duinen							35	35	35	178		-	-	-	-
Ameland polder					500					1.617					30,9
Beneden de Linde				211	148				804	804				26,3	18,4
De Alde Slachte					559					1.183					47,2
De Dongeradielen	506	330		604	526	1.933	1.933		1.933	1.933	26,2	17,1		31,2	27,2
De Lauwers	450	1.047	839	1.089	731	2.731	2.731	2.731	2.731	2.731	16,5	38,3	30,7	39,9	26,8
De Lytse Súdwesth.					48					303					15,9
De Marne	298	839			2.268	1.373	1.373				21,7	61,1			15,8
De Marren		402	657	738	834		9.842	4.794	7.473	14.339		4,1	13,7	9,9	11,6
De Middelsee		300			834		1.883			7.186		15,9			44,3
De Veenpolders					495					1.883					27,3
Gaasterlân e.o.	208	180	235	203	167	1.056	952	1.056	1.056	1.810	19,7	18,9	22,2	19,2	15,8
It Bûtenfjild	578	509	504	652	609	2.493	2.493	1.493	2.122	1.056	23,2	20,4	33,8	30,7	24,4
Kuinder en Linde	35	74	87	84	59	635	635	635	635	2.493	5,5	11,7	13,7	13,2	9,3
M-Ooststellingwerf	156	136	29	109	56	4.948	4.948	2.376	4.948	635	3,2	2,7	1,2	2,2	1,5
M-Opsterland		137			358		2.745			3.746		5,0			13,0
Om de Terpen	651	326	285	385	513	1.426	1.582	1.582	1.711	2.745	45,7	20,6	18,0	22,5	63,2
Schiermonnikoog										812					
Skarsterlân e.o.	556	597	815	823	1.247	1.863	1.863	1.863	1.863	1.080	29,8	32,0	43,7	44,2	115,5
Smallingerland	474	420	378	1.063	591	1.163	1.163	1.163	1.163	1.163	40,8	36,1	32,5	91,4	50,8
Terschelling	456	137	354	90	121	1.550	1.550	1.550	1.550	1.550	29,4	8,8	22,8	5,8	7,8
Tsjonger en Ald Djip	402	240	363	284	293	2.148	2.148	2.148	2.148	2.148	18,7	11,2	16,9	13,2	13,6
Tusken Waed en Stêd	626	187	373	280	466	3.596	2.886	2.886	2.222	2.523	17,4	6,5	12,9	12,6	18,5
Tytsjerksteradiel-Súd		338			162		1.458			1.458		23,2			11,1
Utingeradeel	235	274	433	423	520	1.183	1.183	1.183	1.183	1.183	19,9	23,2	36,6	35,8	44,0
Zuidoosthoek niet-ingetekend		63		65	156		459		459	459		13,7		14,2	34,0
	5.694	6.591	5.382	7.149	12.314	28.431	44.196	25.828	34.369	57.352	20,0	14,9	20,8	20,8	21,5

Bijlage 4. Evaluatie voorjaarestellingen 2017/18-2021/22

Monitoringinstrument

Artikel 3.12 vijfde lid van de wet stelt dat ten behoeve van een planmatige en doelmatige aanpak van het faunabeheer het faunabeheerplan wordt onderbouwd door trendtellingen. Het gaat daarbij nadrukkelijk niet om invulling te geven aan de wijze waarop de individuele jachthouder een redelijke wildstand in zijn jachtveld realiseert maar om over een instrument te beschikken waarmee de rol van de jacht in zijn relatie tot beheer en schadebestrijding als beide andere vormen van faunabeheer, kan worden aangegeven.

In artikel 3.4, eerste lid, onder c van de Verordening is bepaald dat het faunabeheerplan kwantitatieve gegevens moet bevatten over de populatie van diersoorten ten aanzien waarvan duurzaam beheer of schadebestrijding noodzakelijk wordt geacht. De gegevens moeten zijn gebaseerd op trendtellingen met daarbij inbegrepen gegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied gedurende het jaar. Voor jacht geldt de verplichting niet maar moet wel de relatie van jacht met de beide andere vormen van faunabeheer te worden beschreven.

Hoewel de Verordening stelliger is in de uitvoering van trendtellingen dan de wet, geldt ook in de provinciale regelgeving dat de trendtellingen een middel zijn en niet het doel. Het gaat om de beoordeling van de mate waarin eventuele aanvullende maatregelen nodig zijn om schade door wildsoorten en een vitale wildstand te realiseren. Bijvoorbeeld in relatie tot de landelijke vrijstelling of het afgeven van ontheffingen voor lokaal populatiebeheer. Soms kunnen deze doelen ook uit andere informatiebronnen of via andersoortige tellingen worden verkregen.

Uitvoering tellingen

De verplichting om trendtellingen een rol te laten spelen bij het opstellen van faunabeheerplannen bestaat sinds 2017 toen de Wnb in de plaats kwam van de flora- en faunawet (Ffw). Er zijn toen protocollen aan de wbe's ter beschikking gesteld om de tellingen op gestandaardiseerde wijze uit te voeren en een daaraan gekoppelde registratiemogelijkheid in het Faunaregistratiesysteem (FRS). In de praktijk zijn daarbij een aantal problemen aan het licht gekomen waardoor voor de komende planperiode een aantal aanvullende maatregelen zijn genomen om de tellingen eenvoudiger en vooral ook beter te kunnen uitvoeren.

De problemen in de uitvoering hebben ertoe geleid dat niet in alle wbe's op alle geplande telmomenten tellingen in FRS beschikbaar zijn. Dat betekent niet dat de tellingen ook niet zijn uitgevoerd: het registreren van telgegevens in FRS was een nieuw fenomeen waarmee de wbe's niet vertrouwd waren en omdat ze slechts één keer per jaar worden gedaan, is er weinig routine opgebouwd. Wbe's zijn er niet altijd in geslaagd uitgevoerde tellingen ook in FRS ingevoerd te krijgen. Hierop zijn in de afgelopen periode twee acties uitgevoerd:

- Er is in februari een instructiedag gehouden waarop opnieuw uitleg is gegeven over het inrichten van telgebieden, het maken van telformulieren en het invoeren van getelde aantallen in FRS;
- Uitgevoerde tellingen die 'op papier' zijn geadministreerd, zijn verzameld en meegenomen in de teloverzichten.

Beide acties hebben uiteraard geen invulling kunnen geven aan ontbrekende telgegevens waar er andere oorzaken waren voor het achterwege blijven ervan. De belangrijkste oorzaken daarvan waren:

- Onbekendheid met nut en noodzaak van tellingen, met name in 2017 en 2018. Dat gold in het bijzonder voor 2017 toen al kort na de invoering van de Wnb al een eerste telling moest worden gehouden;
- Het optreden van Covid-19 beperking waardoor de telprotocollen niet naar de letter konden worden uitgevoerd en om die reden in een aantal wbe's niet zijn uitgevoerd.

Een overzicht van de gehouden tellingen en de eventuele reden van het ontbreken ervan is gegeven in tabel 1 (zie ook §4.2).

Tabel 1: Uitgevoerde tellingen volgens FRS

WBE	2018	2019	2020	2021	2022
Aengwirden-Schoterland	ja	ja	ja	ja	ja
Ameland	nee	nee	nee	nee	ja
Beneden de Linde	nee	nee	nee	ja	ja
De Alde Slachte	nee	nee	nee	cor	ja
De Dongeradielen	ja	ja	cor	ja	ja
De Lauwers	ja	ja	ja	ja	ja
De Lytse Súdwesthoeke	nee	nee	nee	nee	pap
De Marne	ja	ja	cor	cor	ja
De Marren	nee	ja	ja	ja	ja
De Middelsee	nee	ja	cor	cor	ja
De Veenpolders	nee	nee	nee	nee	pap
Gaasterlân e.o.	ja	ja	ja	ja	ja
It Bûtenfjild	ja	ja	ja	ja	ja
Kuinder en Linde	ja	ja	ja	ja	ja
Midden-Ooststellingwerf	ja	ja	ja	ja	ja
Midden-Opsterland	nee	ja	cor	cor	ja
Om de Terpen	ja	ja	ja	ja	ja
Schiermonnikoog	geen jacht	geen jacht	geen jacht	geen jacht	geen jacht
Skarsterlân e.o.	ja	ja	ja	ja	ja
Smallingerland	ja	ja	ja	ja	ja
Terschelling	ja	ja	ja	ja	ja
Tsjonger en Ald Djip	ja	ja	ja	ja	ja
Tusken Waed en Stêd	ja	ja	ja	ja	ja
Tytsjerksteradiel-Súd	nee	ja	cor	cor	pap
Utingeradeel	ja	ja	Ja	Ja	ja
Vlieland	geen jacht	geen jacht	geen jacht	geen jacht	geen jacht
Zuid Oost Hoek	nee	nee	cor	cor	pap
Telling in FRS (ja)	15	19	14	16	20
Telling niet in FRS (pap)	-	-	-	-	5
Geen telling i.v.m. Covid-19 (cor)	-	-	6	6	-
Geen reguliere jacht	2	2	2	2	2
Geen telling (nee)	10	6	5	3	-
Totaal	27	27	27	27	27

Uit tabel 1 blijkt dat voor 2022 telresultaten vanuit alle wbe's zijn verkregen maar dat deze voor 5 wbe's alleen 'op papier' zijn aangeleverd. Dat is op zichzelf geen probleem maar het maakt de

verwerking van de gegevens lastiger en de borging ervan minder transparant. De instructiedag voorafgaand aan de tellingen blijft – zo lang als nodig – onderdeel van het faunabeheerplan.

De voorjaarstellingen zijn niet uitgevoerd op Vlieland en Schiermonnikoog. Op Vlieland wordt niet gejaagd. Op Schiermonnikoog is in overleg tussen wbe, gemeente en Natuurmonumenten één jachtdag per jaar georganiseerd met een vooraf vastgesteld quotum.

Aanvulling ontbrekende gegevens

Het idee achter de trendtelling is dat niet alle aanwezige exemplaren van een diersoort geteld kunnen worden maar dat wel iets gezegd kan worden over een toename of een afname wanneer iedere keer maar op dezelfde wijze wordt geteld. Bij de voorjaartrendtelling is dit uitgewerkt in een vaste telroute die zowel op de ochtend als op de avond wordt afgelegd in het laatste weekend van maart of het eerste weekend van april. Dit vereenvoudigt de telprotocollen aanzienlijk maar maakt het tegelijkertijd onmogelijk om bij het ontbreken van een telling, gegevens van naburige of soortgelijke gebieden te gebruiken tenzij deze telgegevens vergelijkbaar kunnen worden gemaakt. Een methode daarvoor ligt in het omrekenen van getelde aantallen naar een teldichtheid door de absolute aantallen te delen door de oppervlakte waarop de telling betrekking heeft gehad. De trend wordt dan voor alle gebieden beoordeeld op basis van aantallen per 100 ha. Er wordt daarmee gecompenseerd voor het feit dat de ene telroute de ander niet is, mits de aard van het gebied (de biotoop) niet teveel verschilt. De omrekening levert een ‘beste’ schatting.

De omrekening naar dichtheid levert een aantal structurele voordelen. Er zijn in het vrije veld heel veel factoren die van invloed zijn op het telresultaat waardoor – ondanks protocollering – het een zeer groot aantal meetmomenten vraagt om een eventuele trend zichtbaar te maken. Bij één meetmoment per jaar duurt dat dus vele jaren. De voordelen van het werken met teldichtheden zijn:

- De tellingen worden onderling beter vergelijkbaar waardoor afzonderlijke telreeksen gezamenlijk op de aanwezigheid van trends kunnen worden beoordeeld waardoor zij eerder zichtbaar zijn.
- Een ontbrekend telresultaat vermindert weliswaar de betrouwbaarheid waarmee de afzonderlijke trend in een telgebied kan worden vastgesteld, maar veroorzaakt geen trendbreuk.
- Het afleggen van een andere telroute, door andere tellers, of zelfs in een ander telgebied is geen principieel probleem zolang de representativiteit van alle telroutes, tellers en telgebieden voor het totale gebied (de wbe) maar gewaarborgd is.
- Afwijkende dichtheden vallen eerder op dan afwijkende absolute telwaarden. De omrekening naar teldichtheden vormt daarom een belangrijke stap in de validatie van telgegevens

Het gebruik van teldichtheden in de uitwerking van de voorjaarstellingen in de voorgaande planperiode is niet uitgevoerd door de ontbrekende waarden voor elke telreeks afzonderlijk te berekenen. Dat kán, maar suggereert een grotere nauwkeurigheid dan welke door de opzet van de tellingen geborgd wordt. Dat geldt in het bijzonder de representativiteit van de gekozen telgebieden voor een wbe als geheel en, in het verlengde daarvan, welk telgebied als beste kan dienen voor het leveren van een schatting van een ontbrekende telling in een ander telgebied. Wegens het ontbreken van dit specifieke inzicht, heeft trendbeoordeling in de huidige uitwerking plaatsgevonden voor de provincie Fryslân als geheel. De uitzondering betreft de trends voor konijn op Ameland en Terschelling omdat de situatie op beide eilanden zowel onderling verschilt als met die op de vaste wal (zie bijlage 5: Konijn).

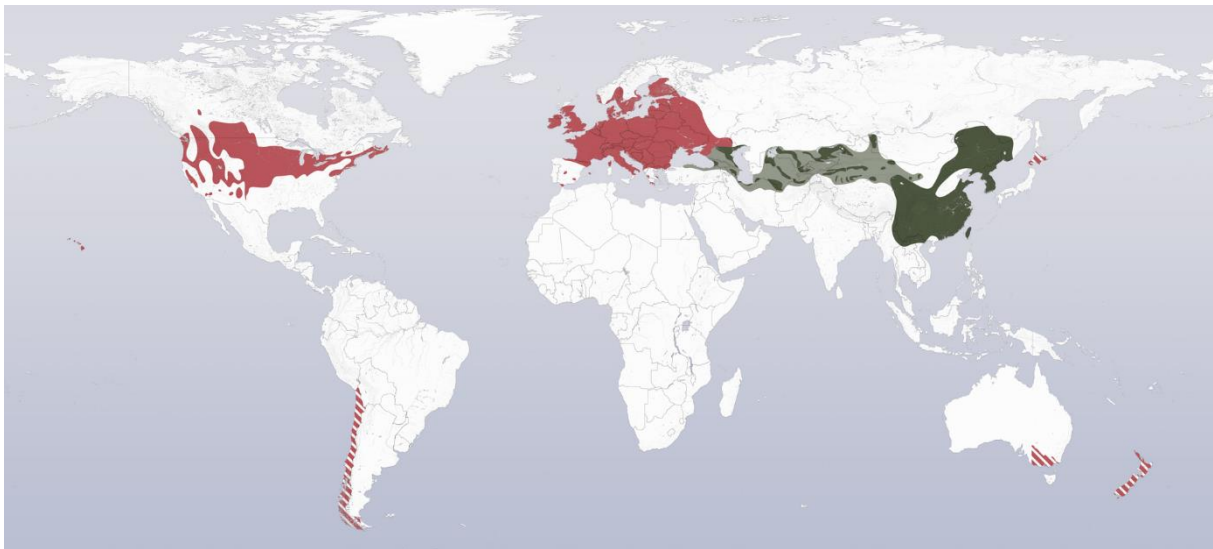
Bijlage 5: Soortenbijlage

Fazant (*Phasianus colchicus*)

Soortbeschrijving en wereldwijde populatie

De fazant komt van origine uit Azië maar is al in de tijd van de Romeinen verspreid door Europa. In de 18^e eeuw is de fazantenpopulatie flink gestegen ten behoeve van de jacht. Sinds 1993 is het uitzetten van de fazant in Nederland verboden.

Feitelijk is de fazant in Nederland een exoot die ook nog eens een mix is van de verschillende ondersoorten en varianten die in het Aziatische broedgebied voorkomen. Het oorspronkelijke verspreidingsgebied en de verbreiding via Europa en van daaruit naar Noord-Amerika, Chili, Australië en Nieuw-Zeeland is weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: Verspreiding fazant; grijs/groen = herkomstgebied, roodbruin = geïntroduceerd

De broedperiode duurt van maart tot juni waarbij de broedduur 22 tot 27 dagen bedraagt. De fazant legt tien tot veertien eieren. Het vrouwtje broedt de eieren uit. De vogels leven in een haremstructuur, waarbij een mannetje vaak meerdere (2 á 3) vrouwtjes om zich heen heeft. Het nest wordt goed verscholen gemaakt. De jongen verlaten meteen na uitkomen het nest en zoeken direct zelf al naar voedsel. In West-Europa eten de fazanten gevarieerder dan in het oorspronkelijke leefgebied: zowel plantaardig voedsel (vruchten, bessen, gras en knoppen) als dierlijk (insecten en slakken).

Fazanten zijn voornamelijk actief tijdens de schemering. Fazanten komen voor in zowel gesloten gebieden met veel ruigten en houtwallen als ook in meer open gebieden met akkers en grasland. Voorkeur ligt in kleinschalige landschap met veel dekking en enig reliëf.

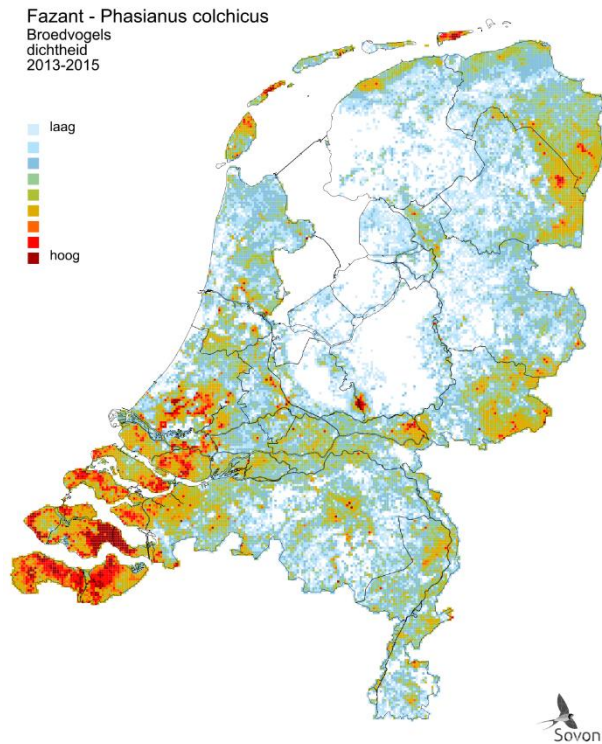
In Nederland zijn fazanten standvogels, die ook in de winter binnen hun broedgebied blijven, wel vormen ze in de winter grotere groepen. Bron: Vogelbescherming; Soortenbank

De wereldwijde populatie van de fazant wordt geschat op 160.000.000 - 220.000.000 volwassen individuen. De Europese populatie is geschat op 4.140.000 - 5.370.000 paartjes. Omgerekend naar 8,3 à 10,7 miljoen volwassen exemplaren (BirdLife International, 2022) is dat 4 tot 7% van de wereldpopulatie.

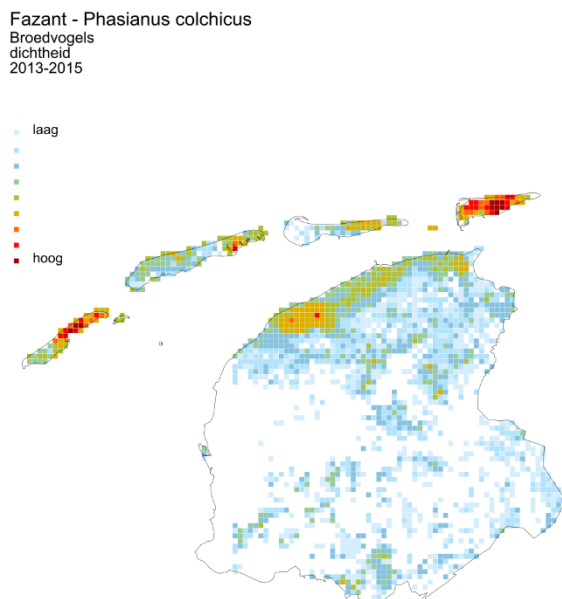
Birdlife International (2022) heeft de wereldwijde populatie beoordeeld als afnemend, veroorzaakt door overbejaging en habitatverlies. In Europa is de populatie wel toenemend.

Voorkomen in Nederland

Fazanten komen in grote delen van Nederland voor maar ontbreken in stedelijk gebied en bosrijke omgeving. Ze zijn het talrijkst in agrarisch gebied op de kleigronden van Zuidwest-Nederland. Rond 1975 kwamen Fazanten nog wijd verspreid voor op de Veluwe en in andere bosachtige gebieden. De verdwijning hier, en de scherpe afname op veel plaatsen elders, is een gevolg van het vanaf 1978 geleidelijk afbouwen van het uitzetbeleid. De onnatuurlijk hoge dichtheden die daarvan het gevolg waren, zijn inmiddels verdwenen maar spelen nog wel een rol in de referentieniveaus zoals die worden gehanteerd bij de beoordeling van trends.

Figuur 2: Broedvogeldichtheid fazant 2013-2015 in Nederland (Sovon, 2022a)

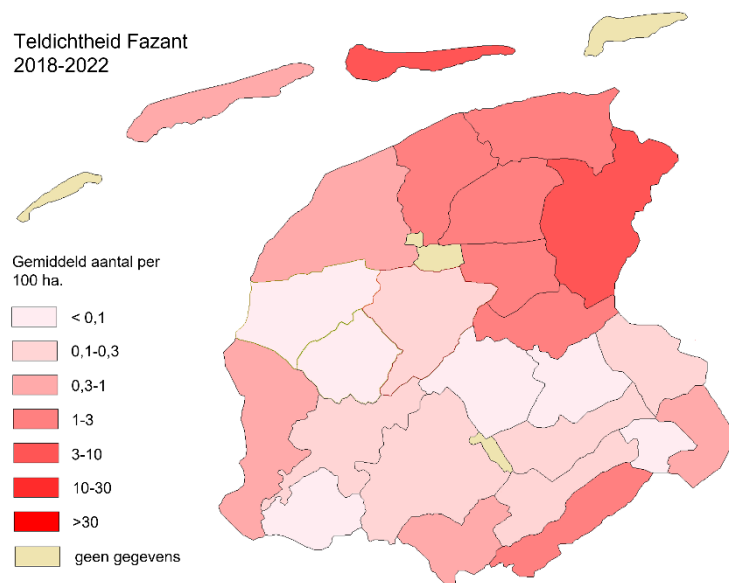

Figuur 3: Broedvogeldichtheid fazant 2013-2015 in Fryslân (Sovon, 2022a)

De fazant is een uitgesproken standvogel. Er is daarom geen verschil tussen de broedvogel- en de niet-broedvogelpopulatie. In najaar en winter vormen fazanten groepjes die op plekken met veel voedsel en dekking samenscholen. Zulke plekken liggen doorgaans op slechts enkele honderden meters van de broedplaats. Grotere verplaatsingen lijken niet voor te komen. De wintergroepen vallen in het vroege voorjaar uiteen.

Ondanks dat de fazant bijna in heel Nederland voorkomt, zijn ze niet talrijk. Sovon (2022a) noemt aantallen van 21.000 tot 26.000 exemplaren voor de periode 2018-2020. In de meeste regio's betreft het hoogstens 1-3 hanen per 100 ha. Alleen in het Deltagebied en de Waddeneilanden valt deze dichtheid wat hoger uit. De winteraantallen worden geschat op 50.000 - 100.000 voor de periode 2013 - 2015. Fazanten worden het meeste waargenomen in het voorjaar.

De gemiddelde dichtheid in het voorjaar over de periode 2018-2022 geven voor Fryslân dichtheden van 1 tot 4 fazanten per 100 ha in de noordoostelijke bouwhoek en het aangrenzende coulisselandschap van de Noardlike Fryske Wâlden. De hoogste dichtheid is vastgesteld op Ameland (8-9 fazanten/100 ha). De stand op Terschelling lijkt beduidend lager maar wordt vermoedelijk vertekend doordat de tellingen betrekking hebben op een kleiner oppervlak dan in de registratie is aangegeven. Op Schiermonnikoog en Vlieland wordt niet gejaagd en zijn geen fazantentellingen gedaan. In circa 20% van de wbe's ligt de dichtheid tussen 0,3 en 1 fazant/100 ha en in 44% van de wbe's kleiner dan 0,3 fazanten/100 ha (zie figuur 2). De telgegevens en de daaruit berekende dichtheden zijn opgenomen in bijlage 3.

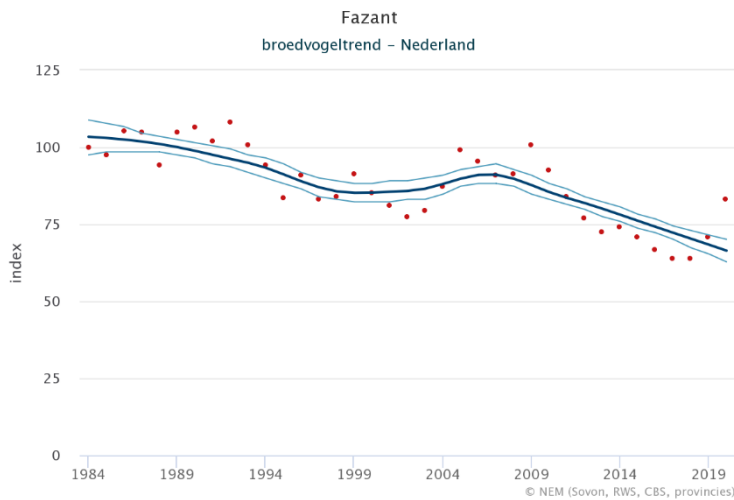

Figuur 4: Gemiddelde dichtheid aan fazanten per wbe over de periode 2018-2022 op basis van voorjaarstellingen

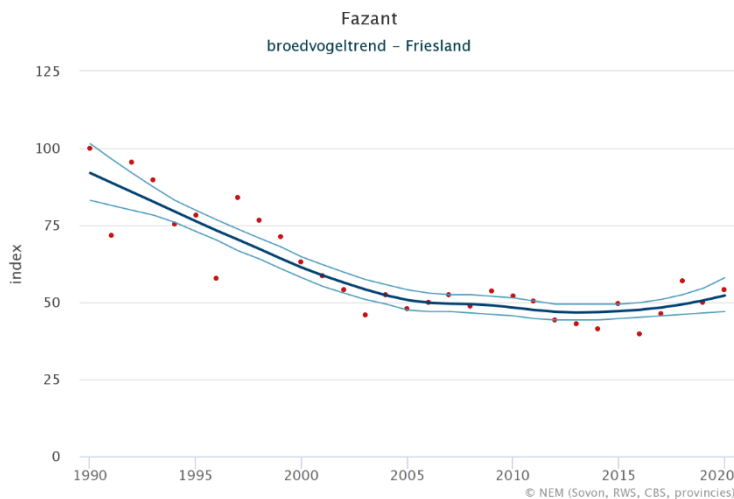
Trend

Het aantal fazanten als broedvogel toont een afnemende trend. Tot circa 2004 is deze trend vooral te verklaren uit het verbod op het uitzetten van fazanten in 1993 en de naweeën daarvan.

Trendlijnanalyse van de broedindex gegevens van Sovon geeft aan dat er in Fryslân sinds 2004 een gemiddelde afname is geweest van -0,2%. Voor de periode 2016-2020 is er een toename geweest van 2,1%.

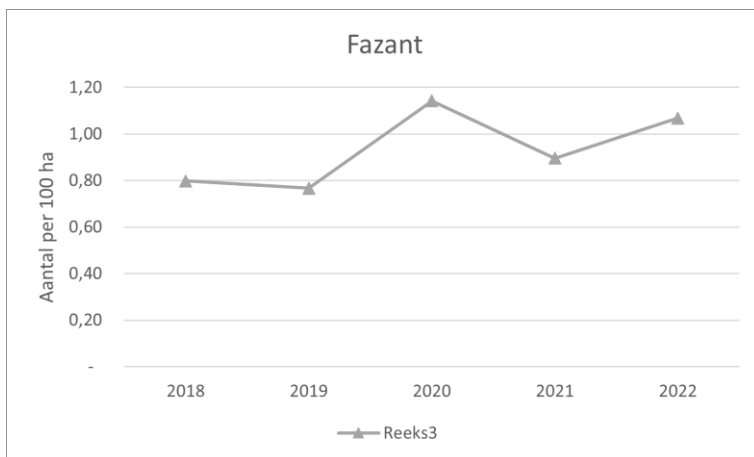

Figuur 5: Trend van de fazant als broedvogel in Nederland 1983-2020 (Sovon, 2022a)

Figuur 6: Trend van de fazant als broedvogel in Fryslân 1990-2020 (Sovon, 2022a)

De voorjaarstand van de fazant op basis van de voorjaarstellingen door de wbe's over de periode 2018-2022 is weergegeven in figuur 7. Zie voor de uitvoering en verwerking van de tellingen bijlage 4. Figuur 7 geeft aan dat de trendlijn van de voorjaarsdichtheden van de fazant in Fryslân goed aansluit bij de trendlijn op basis van de broedvogelindexen van Sovon.

Figuur 7: Trend van de voorjaarstand per 100 ha van de fazant in Fryslân over de periode 2018 - 2022

Op basis van de tellingen in de wbe's wordt de gemiddelde voorjaarstand van de fazant in Fryslân geschat op ten minste 2.100 tot 2.900 exemplaren. Dat is circa 4 tot 7% van de totale geschatte Nederlandse broedpopulatie (Sovon, 2022a).

Effect van de jacht

Het jachtseizoen op de fazant is geopend vanaf 15 oktober tot 31 december voor de fazantenhen en van 15 oktober tot 31 januari voor de fazantenhaan. De omvang van de najaarstand aan het begin van het jachtseizoen in Fryslân is niet bekend. De voorjaarstand in Fryslân wordt op basis van de wbe-tellingen geschat op tenminste gemiddeld 2.400 exemplaren over de periode 2018-2022. Met een legselgrootte van 10-14 eieren per broedsel is de fazant een soort met een sterke aanwas in voorjaar en zomer om verliezen later in het jaar te compenseren. De najaarstand ligt om die reden daar ruim boven.

Sovon (2022b) stelt dat de staat van instandhouding van de fazant onder druk staat door schaalvergroting en intensivering van de landbouw en een daaraan gerelateerde verminderd voedselaanbod en grotere predatiedruk door minder dekking (Liebing, 2017). Afschot door jacht speelt daarin geen rol van betekenis maar biotoopverbetering in de vorm van vergroting van landschappelijke diversiteit en akkerrandbeheer door de jachthouder daarentegen des te meer.

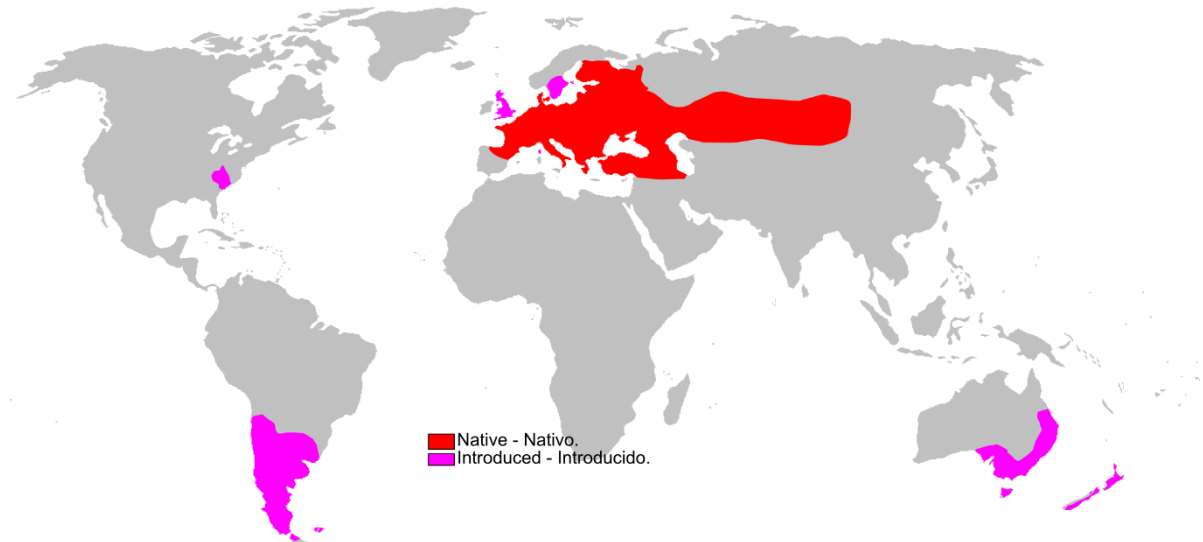
Literatuur:

- BirdLife International, 2022. Common Pheasant. <https://datazone.birdlife.org/species/factsheet/common-pheasant-phasianus-colchicus>
- IUCN Red List, 2022. Common Pheasant. <https://www.iucnredlist.org/species/45100023/85926819>
- Liebing, J., 2017. Fasan pp. 46-49. In: Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz Wild und Jagd. Landesbericht 2015/16. Hannover.
- Sovon, 2019. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering, p 152-153 3^e druk Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Sovon, 2022a. Fazant. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/3940>
- Sovon, 2022b. Sovon, 2022. Staat van instandhouding van de vogelsoorten op de wildlijst. Sovon-rapport 2022/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Haas (*Lepus europaeus*)

Soortbeschrijving en wereldwijde populatie

De haas komt van nature voor in Europa met uitzondering van het Iberisch schiereiland, de Britse eilanden en Scandinavië. Buiten Europa ligt het natuurlijke areaal ook in Westcentraal Azië en Turkije. Buiten het oorspronkelijke herkomstgebied is de haas geïntroduceerd in de VS, in zuidelijk Zuid-Amerika en in Australië en Nieuw-Zeeland.

Figuur 1: Verspreiding haas; rood = herkomstgebied; paars = geïntroduceerd.

De omvang van de wereldwijde populatie van de haas is onbekend. Dat geldt ook voor de Europese populatie. De IUCN (2022) noemt de wereldwijde populatie als afnemend.

De hazendichtheid kan variëren van 1 à 2 tot wel 275 per 100 ha (Hackländer en Schai-Braun, 2018). De dichtheden worden sterk beïnvloed door juveniele sterfte en daarmee door weersomstandigheden, landgebruik (mechanisch maaien), ziekten en predatie. Onderzoek van Smith et al. (2005) in 12 Europese landen geeft aan dat de intensivering van de landbouw de grootste bedreiging is voor de haas.

Het gewicht van de haas ligt tussen 2,5 en 6 kg. Hazen bereiken in het wild een gemiddelde leeftijd van circa 3 jaar en kunnen meerdere malen per jaar 3 tot 4 jongen krijgen. Meestal worden er 1 tot 5 jongen geboren in een leger. Het gemiddelde aantal jongen per jaar bedraagt 11.

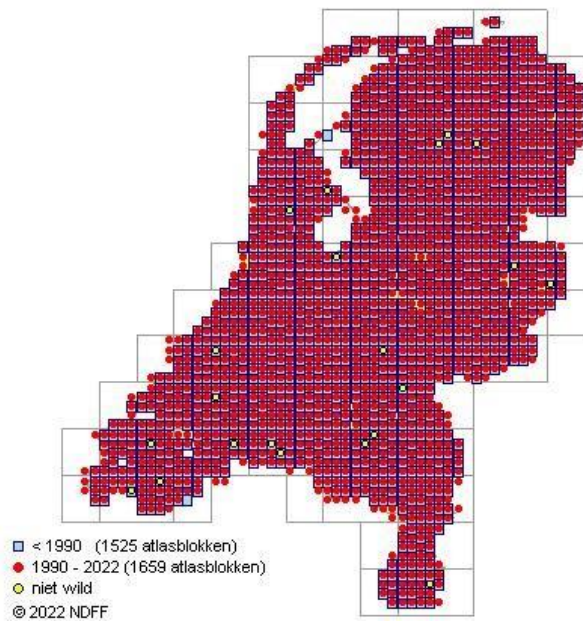
De rammeltijd is van februari tot september met een draagtijd van circa 42 dagen en een periode van circa 30 dagen waarin de jongen worden gezoogd.

Hazen zijn sterk plaatsgebonden en solitaire dieren, maar leven in de paartijd (rammeltijd) en in de winter ook wel in groepjes. De haas is het meest actief in de vooravond en nacht. Overdag rusten hazen veelal in hun leger met uitzondering van de lente en de zomer. Dan zijn hazen vaak ook overdag actief. Hazenlegers zijn vaak gesitueerd in bosranden, windkeringen, hoog gras, ruigtezomen of onder heggen. De haas heeft een voorkeur voor een open of half open landschap, zoals graslanden en akkers. Ze komen echter ook voor in open bossen, heidevelden en op kwelders.

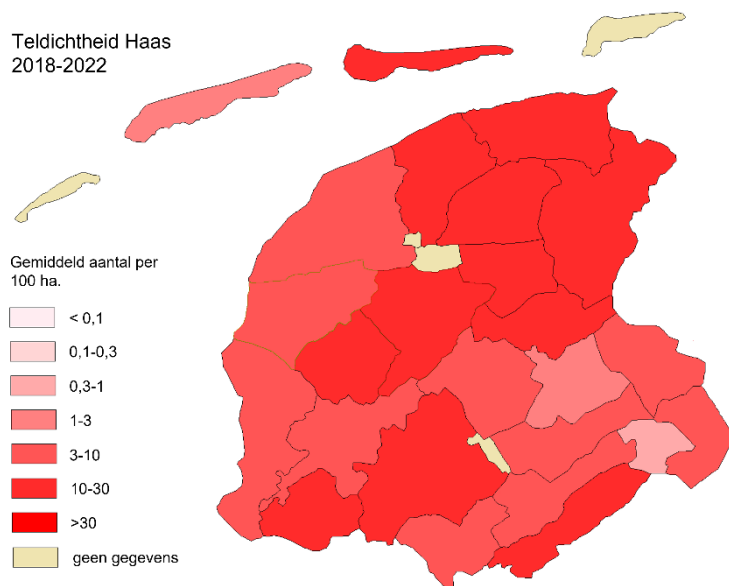
Het voedsel bestaat uit grassen, klavers, kruiden en landbouwgewassen zoals koolsoorten, suikerbieten en opkomende granen. De voorkeur gaat uit naar kiemplanten, jonge plantdelen en bloeiwijzen. Uitgegroeid graan bijvoorbeeld, wordt nauwelijks benut. Indien voldoende vochtrijke kruiden aanwezig zijn, hoeven hazen niet of nauwelijks te drinken (Broekhuizen et al, 1992; Huber, 2004).

Voorkomen in Nederland

De haas komt vanouds in Nederland voor maar heeft zich pas sinds de eerste helft van de 19^e eeuw over het gehele land verspreid. Op de Waddeneilanden zijn ze geïntroduceerd.

Figuur 2: Verspreiding van de haas in Nederland (Zoogdierenvereniging, 2022)

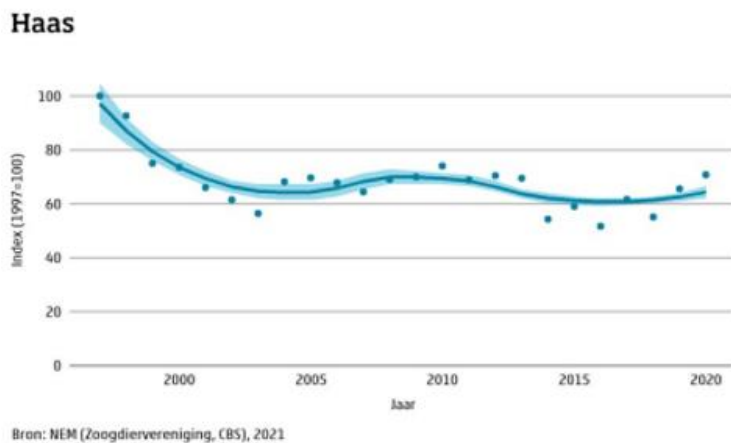

Figuur 3: Gemiddelde dichtheid van de haas per wbe over de periode 2018-2022 op basis van voorjaarsstellingen

De voorjaarstellingen geven voor Fryslân over de periode 2018-2022 gemiddelde dichtheden van enkele tot enkele tientallen exemplaren per 100 ha. De hoogste dichtheid is vastgesteld voor Ameland (30/100 ha). Op Terschelling lijkt de dichtheid lager te zijn maar dat kan ook zijn veroorzaakt door verschillen in telmethodiek. Op Schiermonnikoog en Vlieland wordt niet gejaagd en zijn geen tellingen gehouden. De gemiddelde voorjaarstand van de haas per wbe is gegeven in figuur 3. De telgegevens en de berekende dichtheden zijn vermeld in bijlage 3.

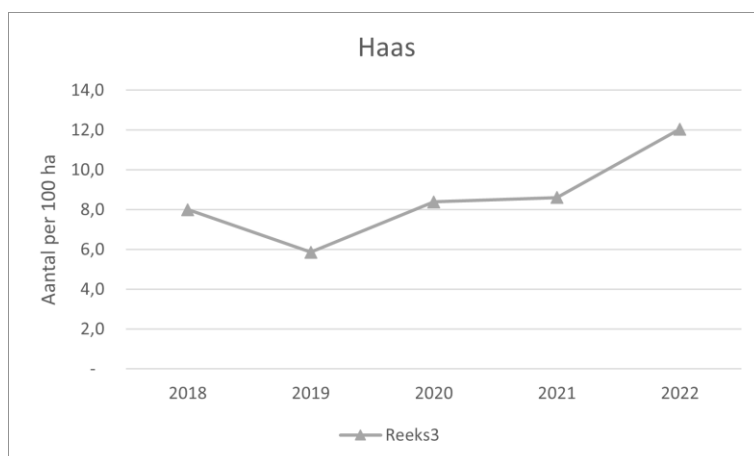
Trend

Sinds 1997 wordt de haas landelijk geteld via het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Figuur 4 geeft aan dat de hazenstand weliswaar een daling laat zien maar dat deze vooral wordt bepaald door een aantal relatief goede hazenjaren aan het begin van de meetreeks (1997 tot 2004). Sinds die tijd loopt de trend met jaarlijkse fluctuaties min of meer stabiel. De structureel lagere dichtheid ten opzichte van de 'goede' hazenjaren vóór 2004 kan te maken hebben met de afnemende geschiktheid van het agrarisch cultuurlandschap voor de haas.

Figuur 4: Trend van de haas in Nederland (Zoogdiervereniging, 2021)

De voorjaarstand van de haas op basis van de voorjaarstellingen door de wbe's over de periode 2018-2022 is weergegeven in figuur 5. Zie voor de uitvoering en de verwerking van de tellingen bijlage 4. Figuur 5 laat een stijging zien van de gemiddelde voorjaarstand in Fryslân.

Figuur 5: Trend van de voorjaarstand per 100 ha van de haas in Fryslân over de periode 2018 - 2022

Op basis van de tellingen in de wbe's wordt de gemiddelde voorjaarstand van de haas in Fryslân over de periode 2018-2022 geschat op 20.000 tot 30.000 exemplaren met een gemiddelde van circa 22.500 exemplaren. In normale jaren bestaat de najaarpopulatie uit 50 tot 60% jonge dieren (Broekhuizen, 1982). Een schatting van de gemiddelde najaarstand in Fryslân komt daarmee op circa 45.000 tot 50.000 exemplaren.

Effect van de jacht

Het jachtseizoen op haas is geopend vanaf 15 oktober tot 31 december. Het gemiddelde afschot van circa 5.000 hazen gedurende het jachtseizoen ligt dan op circa 10% van de najaarstand en voldoet daarmee ruim aan de richtlijn (SJN, 2022) om ten hoogste 30% van de aanwas te benutten voor jacht. Daar komt bij dat jagers navenant minder oogsten naarmate de hazenstand lager blijkt, bijvoorbeeld in jaren met koud voorjaar of een natte zomer. Afschot door jacht is daarmee niet van invloed op de staat van instandhouding.

Het effect van de jacht ligt eerder andersom. In aansluiting op de conclusies van het onderzoek van Smith et al. (2005) dat de verminderde diversiteit in het agrarisch cultuurlandschap de belangrijkste bedreigende factoren zijn voor de staat van instandhouding van de haas, moet de jacht – c.q. de zorg van de jachthouder om voor de haas een geschikte biotoop te creëren of te behouden, bijvoorbeeld door akkerrandbeheer en het creëren van dekking, juist als een positieve invloedsfactor op het voorkomen van de haas worden gezien.

Literatuur

- Broekhuizen, S., 1982. Hazen in Nederland. Proefschrift Landbouw Hogeschool Wageningen.
- Broekhuizen, S., Jenster, B. & Leeuwenberg, F., 1992. Haas *Lepus europaeus* Pallas, 1778. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht, Nederland. p. 322-327.
- Hackländer, K en Schai-Braun, S. 2018. *Lepus europaeus* Pallas, 1778 European Hare. In: A.T. Smith, C.H. Johnston, P.C. Alves, and K. Hackländer (eds), *Lagomorphs: Pikas, Rabbits, and Hares of the World*, pp. 187-190. Johns Hopkins University Press, Baltimore, Maryland, USA.
- Huber, J. 2004. Heer Lampe: De Europese Haas in Nederland. Koninklijke Vermande, Den Haag, p. 162.
- IUCN Red List, 2022. European hare. <https://www.iucnredlist.org/species/41280/45187424>.
- SJN, 2022. Stichting Jachtopleiding Nederland. Cursusboek Jacht en Faunabeheer.
- NEM, 2021. De Telganger, november 2021, p25. Zoogdierverseniging/CBS.
- Zoogdierenvereniging, 2022. Haas. <https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten/haas>

Houtduif (*Columba palumbus*)

Soortbeschrijving en wereldwijde populatie

De wilde houtduif is een zeer algemeen voorkomende soort in Nederland. De soort komt ook elders in Europa voor als ook in het Midden Oosten en Noord-Afrika. Het kerngebied ligt echter in West- en Midden-Europa en Zuid-Scandinavië (zie figuur 1).

Figuur 1: Verspreiding houtduif; groen = gehele jaar; geel = vooral in zomer; blauw = alleen winter

De wereldwijde populatie van de houtduif wordt geschat op circa 51.000.000 tot 73.000.000 volwassen individuen. De Europese populatie is geschat op 20.500.000 tot 29.000.000 paartjes. Omgerekend naar 41 tot 58 miljoen volwassen exemplaren (BirdLife International, 2015) is dat 80 tot 90% van de wereldpopulatie.

BirdLife International (2022) heeft de wereldwijde populatie beoordeeld als toenemend.

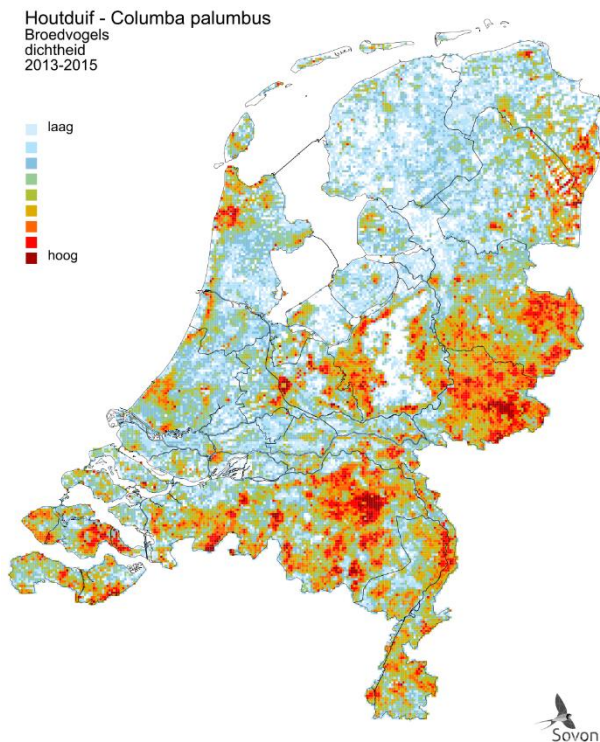
Houtduiven kunnen het gehele jaar door broeden maar dit gebeurt hoofdzakelijk in de lente en zomer. De broedduur bedraagt 16-17 dagen. De houtduif legt meestal 2 eieren. De jongen zitten meestal 28-29 dagen op het nest en zijn vanaf 35 dagen vliegvlug.

Houtduiven eten voornamelijk zaden, bessen en groene plantdelen, soms ook ongewervelde dieren. Houtduiven zijn vaak te vinden op akkers waar ze bijvoorbeeld oogstresten eten.

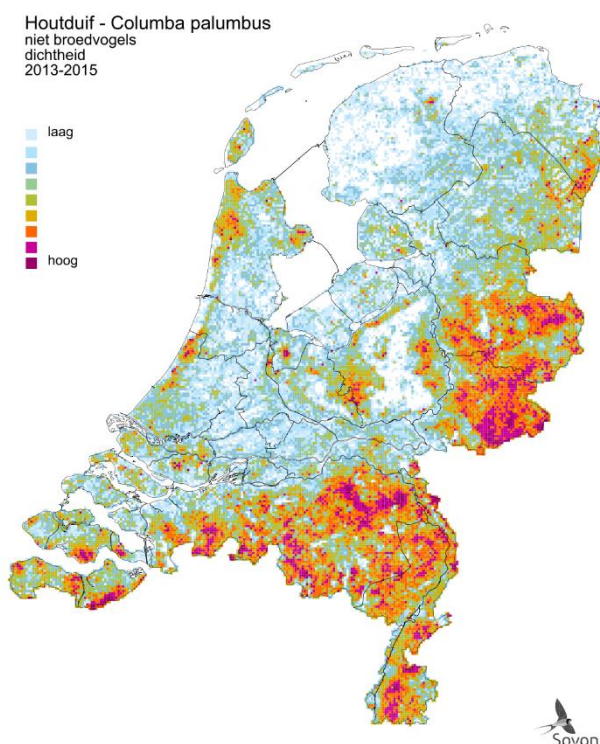
Voorkomen in Nederland

Houtduiven komen eigenlijk overal voor, in zowel stedelijk als landelijk gebied (zie figuur 3). Alleen in de meest boomloze landschappen zijn zij niet of nauwelijks aanwezig. Ze broeden in tuinen, parken, bossen en struwelen. Buiten het broedseizoen kunnen ze in grote groepen worden aangetroffen. In de winter worden standvogels aangevuld door trekkende exemplaren uit Zuid-Scandinavië en Duitsland. De winteraantallen zijn het hoogste op zandgronden waar ook slaapplekken zijn van soms

vele duizenden houtduiven. De winteraantallen worden deels bepaald door de hoeveelheid voedsel zoals eikels, beukenootjes, graan- en maïsresten, en kunnen van jaar tot jaar sterk variëren.

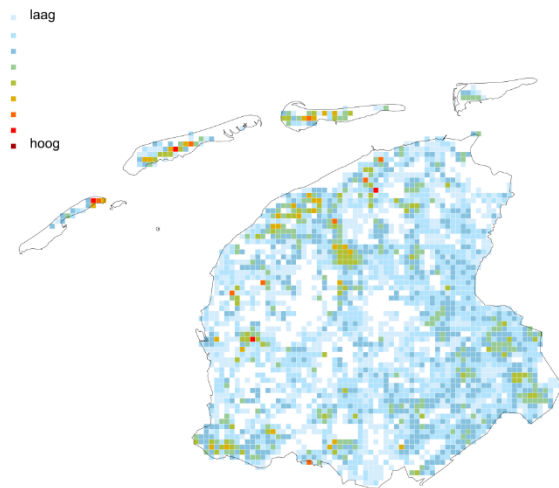
Figuur 2: Broedvogeldichtheid houtduif 2013-2015 in Nederland (Sovon, 2022)

Figuur 3: Niet-broedvogeldichtheid houtduif 2013-2015 in Nederland (Sovon, 2022)

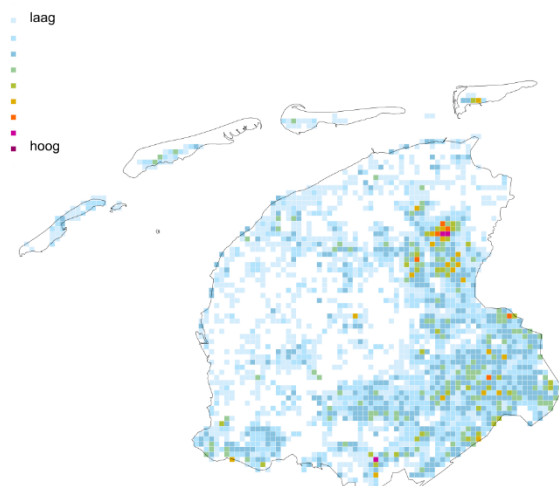
De dichtheden van houtduiven zijn het hoogste in agrarische cultuurgebieden in het oosten en zuiden van het land (zie figuren 2 en 3). In lagere dichtheden weerspiegelt zich dit voor Fryslân in hogere aantallen in de noordwestelijke bouwhoek en in het zuidoostelijke zandgebied (zie figuren 4 en 5). In de laatste decennia zijn de dichtheden in het agrarische cultuurlandschap afgenomen vanwege afname van het oppervlak maar vooral door de afname in landschappelijke diversiteit. Deels is deze afname gecompenseerd door een sterkere aanwezigheid van houtduiven in verstedelijkte gebieden.

Houtduif - *Columba palumbus*
 Broedvogels
 dichtheid
 2013-2015

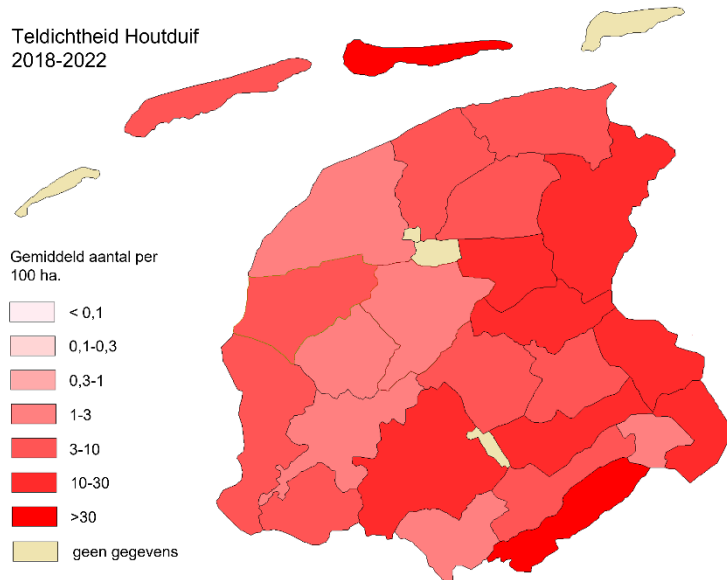
Figuur 4: Broedvogeldichtheid houtduif 2013-2015 in Fryslân (Sovon, 2022)

Houtduif - *Columba palumbus*
 niet broedvogels
 dichtheid
 2013-2015

Figuur 5: Niet-broedvogeldichtheid houtduif 2013-2015 in Fryslân (Sovon, 2022)

De voorjaarsstellingen geven voor Fryslân over de periode 2018-2022 gemiddelde dichtheden van enkele exemplaren per 100 ha in het zuidwesten van de provincie vele tientallen per 100 ha in het zuidoosten en op de eilanden. De hoogste bedroeg 115/100 ha in WBE Skarsterlân. De gemiddelde voorjaarsdichtheid van de houtduif per wbe is gegeven in figuur 6. De telgegevens en de berekende dichtheden zijn vermeld in bijlage 3.

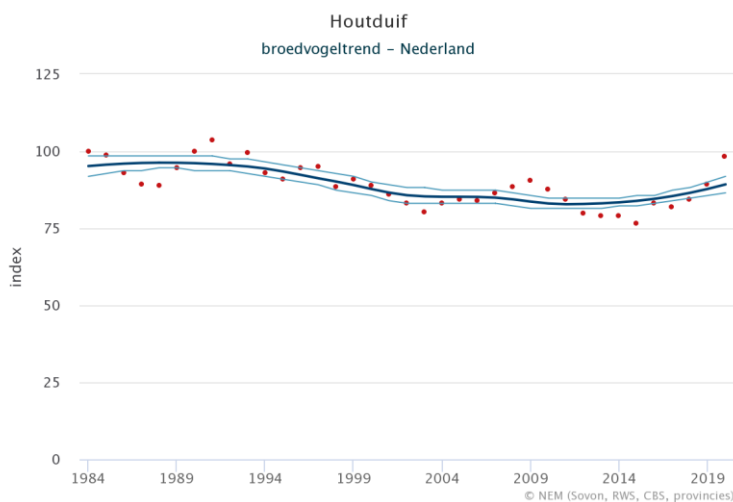
Figuur 6: Gemiddelde dichtheid van houtduif per wbe over de periode 2018-2022 op basis van voorjaarsstellingen

Trend

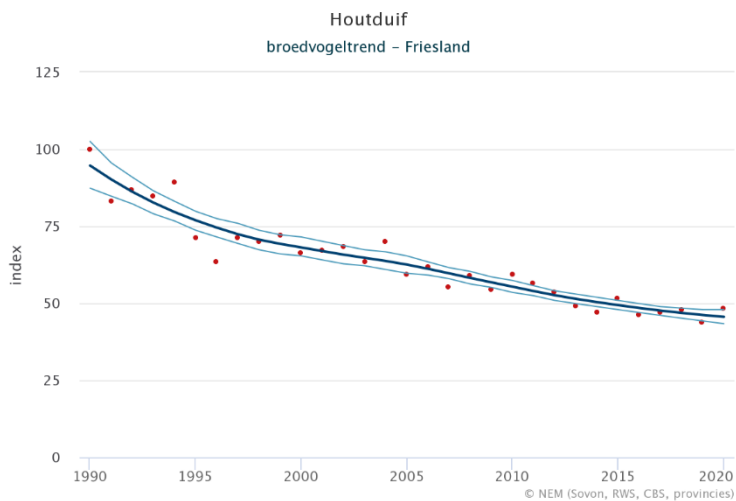
Broedvogels

Voor Nederland als geheel noemt Sovon aantallen van 290.000 tot 580.000 exemplaren voor de periode 2018-2020. Dat is 0,6 tot 1,2% van de Europese populatie.

De landelijke trend is van 1984 tot 2015 licht dalend geweest maar zijn daarna weer stijgend en lag in 2020 al weer op het niveau van 1984 (zie figuur 7). Voor Fryslân geldt deze omkering van de trend niet. Mogelijk is de compensatie voor de afgenomen landschappelijke diversiteit van het agrarische cultuurlandschap door een toename van het verstedelijkte gebied in Fryslân minder aanwezig geweest.

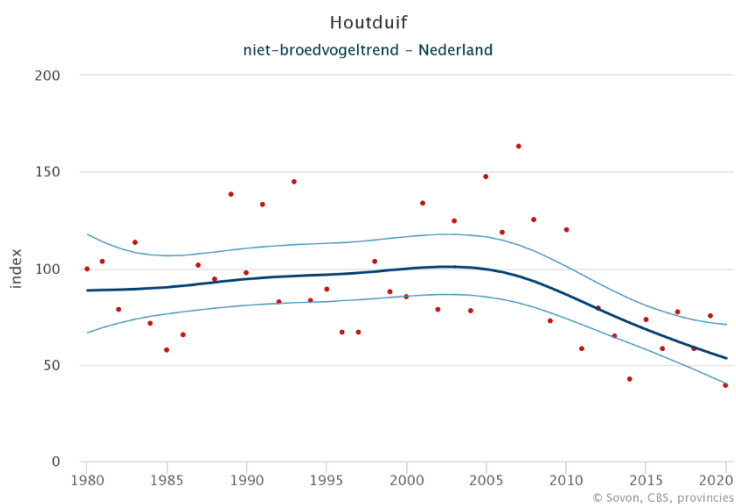
Figuur 7: Trend van de houtduif als broedvogel in Nederland 1983-2020 (Sovon, 2022)

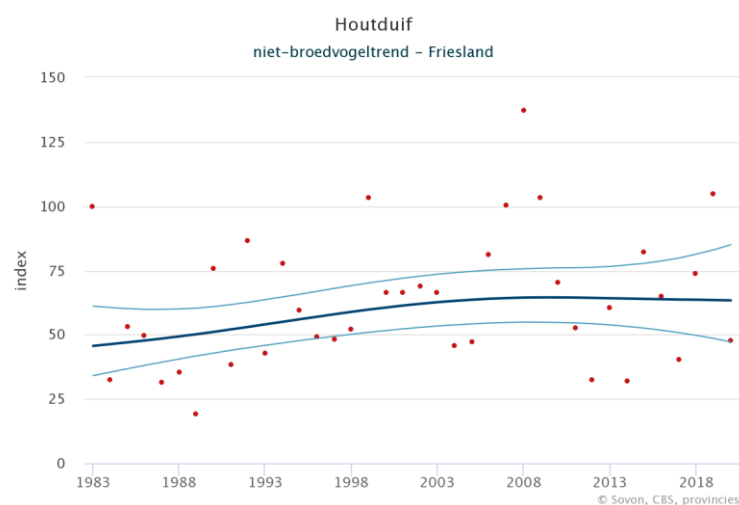
Figuur 8: Trend van de houtduif als broedvogel in Fryslân 1983-2020 (Sovon, 2022)

Niet-broedvogels

In de winter stijgen de aantallen houtduiven in Nederland aanzienlijk met maxima van 1 tot 2 miljoen houtduiven op sommige dagen.

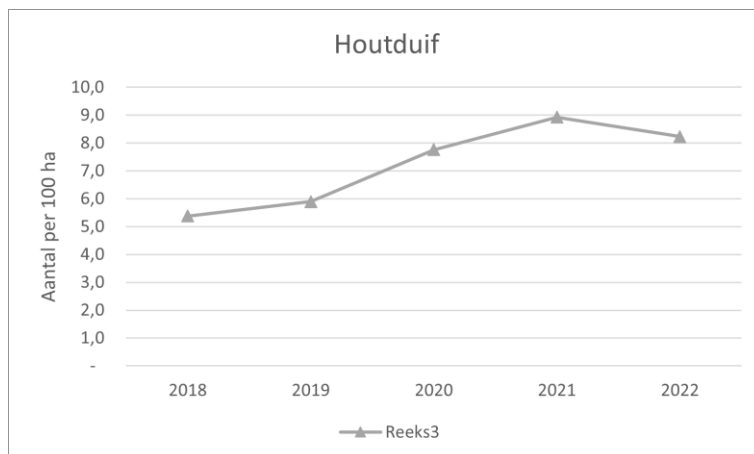
Figuur 9: Trend van de houtduif als niet-broedvogel in Nederland 1975-2020 (Sovon, 2022)

Figuur 10: Trend van de houtduif als niet-broedvogel in Fryslân 1975-2020 (Sovon, 2022)

Landelijk lijken de winteraantallen na 2015 te zijn gedaald maar de trend laat vooral ook een grote ruis zien van waarnemingspunten buiten het betrouwbaarheidsinterval (zie figuur 9). In tegenstelling tot de landelijke trend lijkt voor de houtduif als niet-broedvogel in Fryslân eerder een stijgende trend aanwezig te zijn. Ook voor deze trend is de ruis echter zeer groot (zie figuur 10).

De voorjaarstand van de houtduif op basis van de voorjaarstellingen door de wbe's over de periode 2018-2022 is weergegeven in figuur 11. Zie voor de uitvoering en de verwerking van de tellingen bijlage 4.

Figuur 11: Trend van de voorjaarstand per 100 ha van de houtduif in Fryslân over de periode 2018-2022

Figuur 11 laat voor de houtduif in Fryslân een gemiddeld stijgende voorjaarstand zien. Deze sluit beter aan bij de door Sovon (2022) gerapporteerde stabiliserende trend voor de houtduif als niet-broedvogel dan bij de door Sovon gerapporteerde dalende trend voor de houtduif als broedvogel. Op basis van de voorjaarstellingen door de wbe's wordt de voorjaarstand van de houtduif in Fryslân geschat op 15.000 tot 23.000 individuen.

Effect van de jacht

Het jachtseizoen op de houtduif is geopend vanaf 15 oktober tot 31 januari. De najaarstand van de houtduif wordt niet geteld. De gemiddelde voorjaarstand op basis van de wbe-tellingen in Fryslân bedraagt gemiddeld 19.000 individuen. Dit is vrijwel zeker een onderschatting omdat houtduiven moeilijk zijn te tellen. Voor de periode van 2008 tot 2012 vermeld Sovon (2022) een gemiddeld broedsucces van 44%. Uitgaande van dit broedsucces en 2 tot 3 legsels per jaar kan de najaarstand circa een factor 2 groter worden geschat, dat is een 38.000 tot 40.000 exemplaren. Deze factor 2 sluit aan bij de door KJV genoemde aantallen van 400.000 tot 500.000 broedparen voor heel Nederland die jaarlijks 1,5 tot 2 miljoen jongen voortbrengen (Jagersvereniging, 2022). Ten opzichte van de najaarstand van de houtduiven die het gehele jaar in Fryslân verblijven is het gemiddelde afschot door jacht van gemiddeld 1.000 houtduiven per jaar een zodanig klein gedeelte dat hiervan geen effect op de staat van instandhouding kan worden verwacht.

Bovendien komen er vanaf de zomer tot in december ook veel houtduiven uit Scandinavië naar Nederland. Het grootste deel daarvan verblijft weliswaar oostelijker in Nederland maar ook in Fryslân nemen de aantallen dan toe. Dit blijkt ook uit het afschot van houtduiven onder landelijke vrijstelling. Dit afschot onder vrijstelling is gemiddeld een factor 1,5 tot 2 groter dan het afschot onder jacht en vindt voornamelijk in de nazomer (buiten het jachtseizoen) plaats in de bouwhoek, t.w. WBE De Dongeradielen, WBE Om de Terpen, WBE Tusken Waed en Stêd en in mindere mate in WBE De Marne (De Lytse Bouhoeke).

Afschot onder jacht, zoals die in de afgelopen periode in Fryslân is bedreven, heeft daarmee geen negatief effect op de staat van instandhouding van de soort maar draagt bij om schade ook buiten het jachtseizoen beheersbaar te houden.

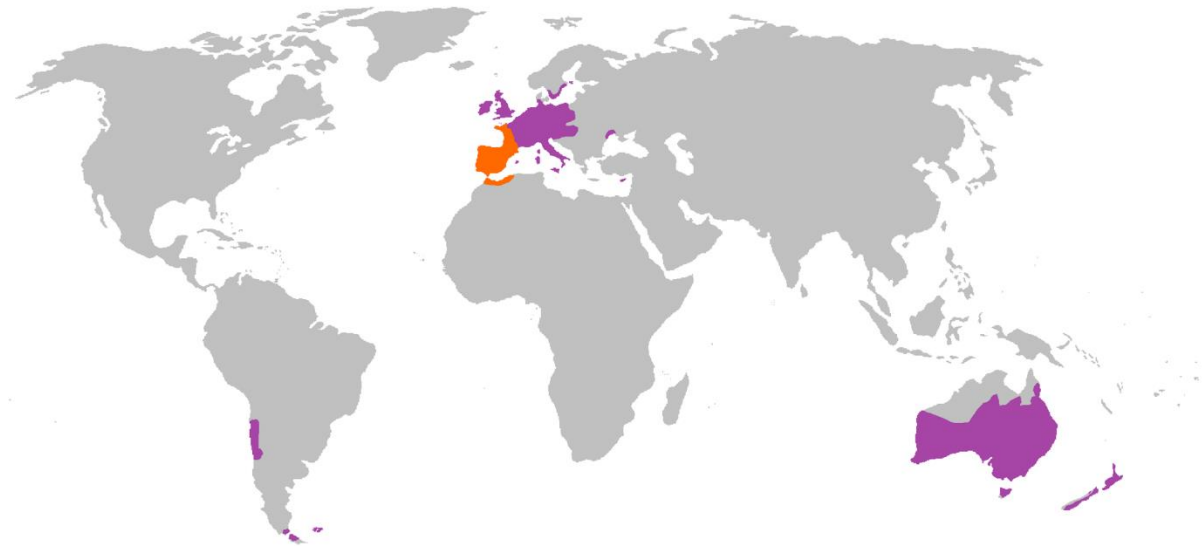
Literatuur

- BirdLife International, 2022. Common wood pigeon.
<https://datazone.birdlife.org/species/factsheet/common-woodpigeon-columba-palumbus>
- IUCN Red List, 2022. Common wood pigeon.
- Jagersvereniging, 2022.
<https://www.jagersvereniging.nl/jagen/diersoorten/houtduif>/<https://www.iucnredlist.org/species/22690103/131924602>.
- Sovon, 2019. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering, p. 330-331. 3^e druk Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Sovon, 2022. Houtduif. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/6700>

Konijn (*Oryctolagus cuniculus*)

Soortbeschrijving en wereldwijde populatie

Het konijn komt van nature voor in Zuidwest-Europa en aangrenzend Noord-Afrika. De soort is al sinds de vroege Middeleeuwen over de rest van West en Midden Europa verspreid en later ook over Australië en Midden-Chili.

Figuur 1: Verspreiding konijn; oranje = herkomstgebied; paars = geïntroduceerd.

Het konijn staat bekend om zijn korte levensduur en snelle reproductie. Ze krijgen veel jongen en konijnenpopulaties kunnen daardoor zeer snel in omvang toenemen en uitgroeien tot een plaag in lokale gebieden. Konijnen hebben echter ook een lage overlevingskans door een hoge predatiekans, vatbaarheid voor slechte weersomstandigheden en ziektes als myxomatose en VHS.

Er zijn geen populatieaantallen bekend op Europees niveau. In het verleden zijn de aantallen enkele malen sterk gedaald door myxomatose en VHS. Lokaal soms tot bijna uitroeiing.

Het gewicht van het konijn ligt tussen 1,2 en 2,5 kg. Konijnen bereiken in het wild een gemiddelde leeftijd van circa 2 jaar. Slechts bij uitzondering worden konijnen in het wild 5 jaar oud. De hoogste sterfte treedt op tijdens de eerste drie maanden. De belangrijkste oorzaken zijn kou en vocht, predatie, ziekten, verwondingen door landbouwmachines of verkeer, en parasieten. Konijnen kunnen 2 à 3 maal per jaar jongen krijgen. Meestal worden er 3 tot 7 à 8 jongen geboren in een hol. Een moerkonijn kan tot 20 jongen per jaar werpen.

Konijnen zijn sociale dieren en leven in kolonies die uit meerdere families bestaan. Een hol wordt door één familie bewoond die doorgaans uit maximaal 10 leden bestaat. Er is een duidelijke hiërarchie waarbij dominante dieren meer voedsel, betere schuilplaatsen en betere voortplantingsmogelijkheden krijgen. Meestal blijft het leefgebied beperkt tot een gebied rondom het hollenstelsel. De grootte hangt af van de voedselrijkdom, d.i. de snelheid waarmee afgegraasd gras kan aangroeien.

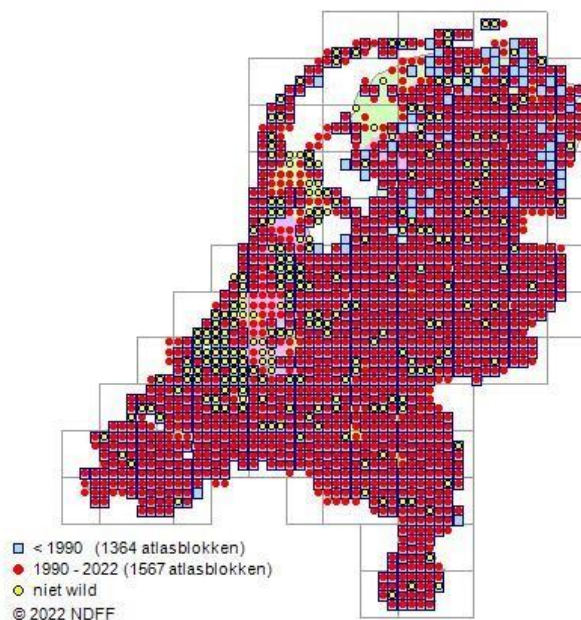
Het konijn is het meest actief in de schemer en nacht. Ze hebben een voorkeur voor droge, zandige gebieden en halfopen landschappen zoals parken, tuinen, duinen en bosranden. Ze komen

nauwelijks voor in open graslanden en mijden vochtige terreinen en zware klei waarin ze geen holen kunnen graven.

Het voedsel bestaat uit eiwitrijke en licht verteerbare groene plantdelen, zoals grassen, scheuten en wortels van grassen en kruiden, en loten van struiken en bomen. Ruwbladige en zure planten en hoog gras worden gemeden. Omdat konijnen ruim voldoende vocht kunnen halen uit hun voedsel hoeven konijnen niet of nauwelijks te drinken. Door hun graasgedrag hebben konijnen een grote invloed op de vegetatie (Zoogdierverseniging; KNJV).

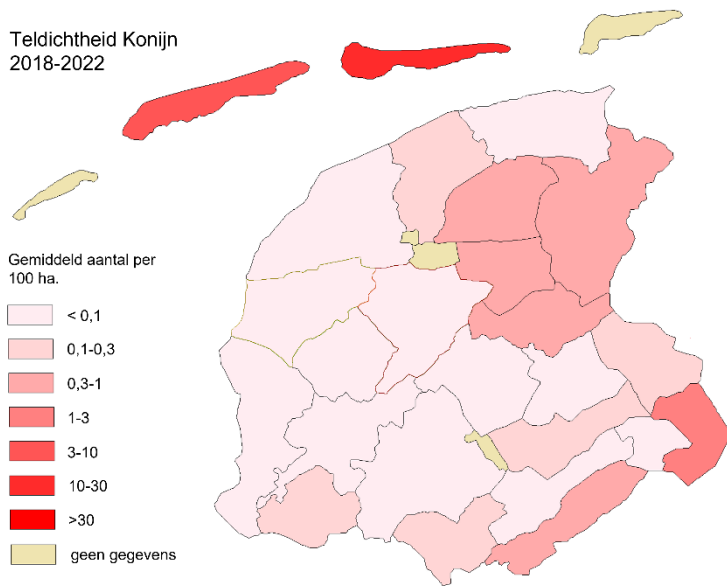
Voorkomen in Nederland

Het konijn komt in Nederland voor maar in de meeste gebieden slechts in beperkte mate.

Figuur 2: Verspreiding van de haas in Nederland (Zoogdierverseniging, 2022)

De voorjaarstellingen geven voor Fryslân over de periode 2018-2022 gemiddelde dichtheden van enkele tot 150 tot 200 exemplaren per 100 ha in de duinen op Ameland. In hoeverre dergelijke dichtheden ook op Terschelling voorkomen is niet bekend omdat op Terschelling voornamelijk in de polder is geteld. Op Schiermonnikoog en Vlieland wordt niet gejaagd en zijn geen tellingen gehouden. De gemiddelde voorjaarsdichtheid van het konijn per wbe is gegeven in figuur 3. De telgegevens en de berekende dichtheden zijn vermeld in bijlage xx.

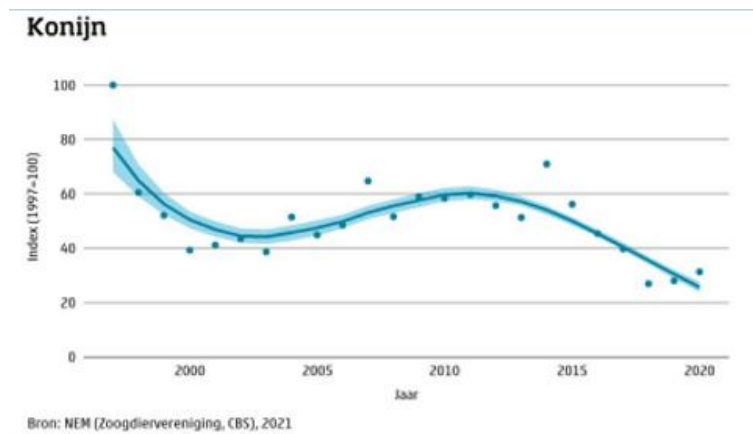

Figuur 3: Gemiddelde dichtheid van het konijn per wbe over de periode 2018-2022 op basis van voorjaarstellingen

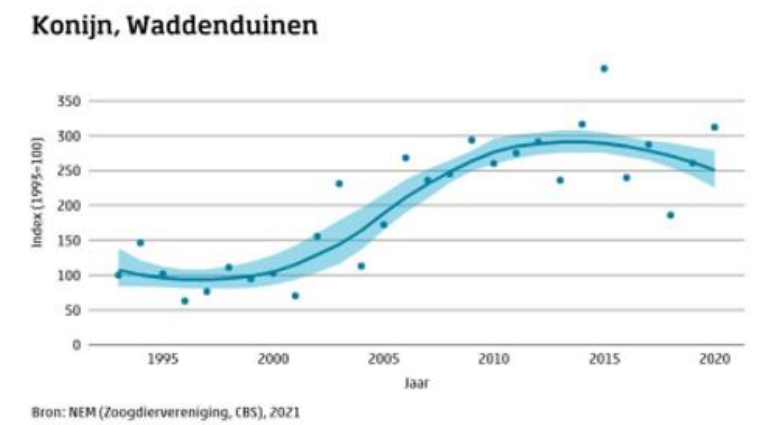
Buiten de eilanden komen konijnen in Fryslân vooral voor in de Noardlike Fryske Wâlden. Lokaal veroorzaken zij schade op campings, recreatierreinen, en bij begraafplaatsen.

Trend

Sinds 1997 wordt het konijn landelijk geteld via het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).

Figuur 4a: Trend van het konijn in Nederland (Zoogdierenvereniging, 2021)

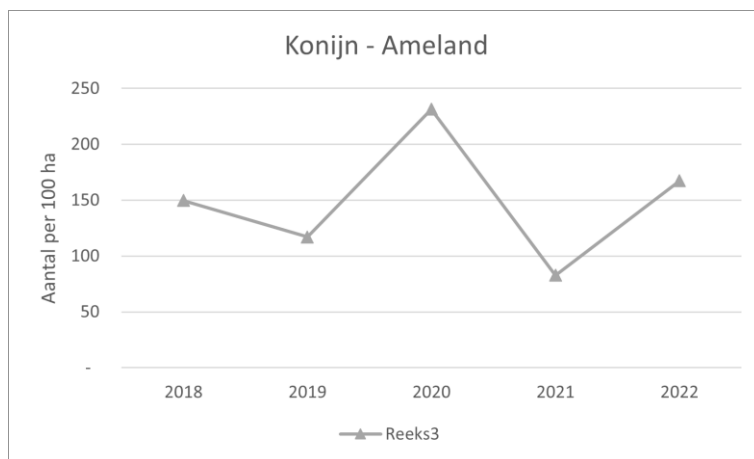

Figuur 4b: Trend van het konijn op de Waddeneilanden (Zoogdierenvereniging, 2021)

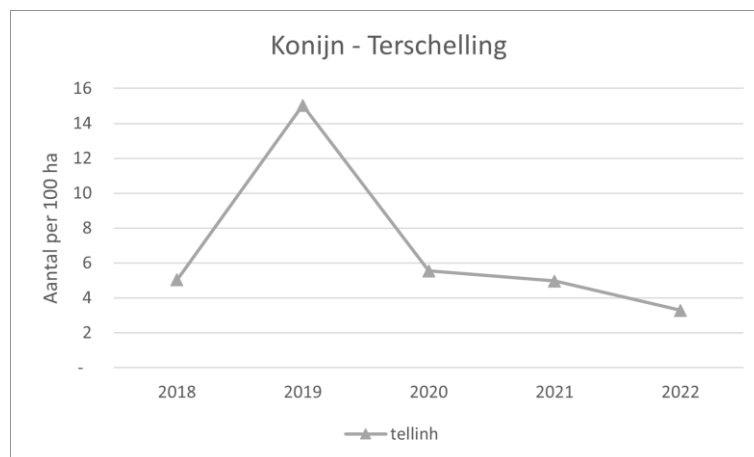
Figuur 4a geeft aan dat de konijnenstand in Nederland een golfpatroon vertoont maar in belangrijke mate óók wordt bepaald door het goede konijnenjaar 1997 dat als begin van de meetreeks een ogenschijnlijke referentiestatus krijgt (index=100). Na een toename van de stand in de periode 2000-2010 is er na 2012 weer een daling ingetreden.

Figuur 4b toont voor de duinen op de Waddeneilanden een geheel ander patroon. Hier is de stand in het ogenschijnlijke referentiejaar 1993 (index = 100) laag ten opzichte van de stand in de latere jaren.

Op de vaste wal van Fryslân zijn de konijnenpopulaties te klein om op het niveau van wbe's of zelfs van de gezamenlijke wbe's een trend te geven. De voorjaartrends voor Ameland (duinen) en Terschelling (polder met duingedeelten) zijn gegeven in de figuren 5a en 5b.

Figuur 5a: Trend van de voorjaarstand per 100 ha Duinen-Ameland over de periode 2018-2022

Figuur 5b: Trend van de voorjaarstand per 100 ha Terschelling over de periode 2018-2022

Beide grafieken van figuur 5 laten vooral sterk wisselende voorjaarstanden zien. De afzonderlijke patronen zijn totaal verschillend. Dit betekent dat de voorjaarstand op de eilanden vooral wordt bepaald door een samenspel van lokale factoren waaronder het voorkomen van ziekten en het herstel daarvan.

Behalve door jacht vindt afschot van konijn ook plaats in het kader van schadebestrijding op basis van landelijke vrijstelling. Het afschot is gegeven in bijlage 2. Hierin is het afschot onder jacht vermeld in tabel 4 en het gecombineerde afschot onder jacht én landelijke vrijstelling in tabel 4.1. Vergelijking van beide tabellen geeft aan dat het afschot onder landelijke vrijstelling varieert van vrijwel nihil tot circa een factor 3 hoger dan het afschot onder jacht. Dit wordt veroorzaakt door de

sterk wisselende dreigende schade van konijn voor met name dijklichamen en op het Vliegveld Ameland.

Effect van de jacht

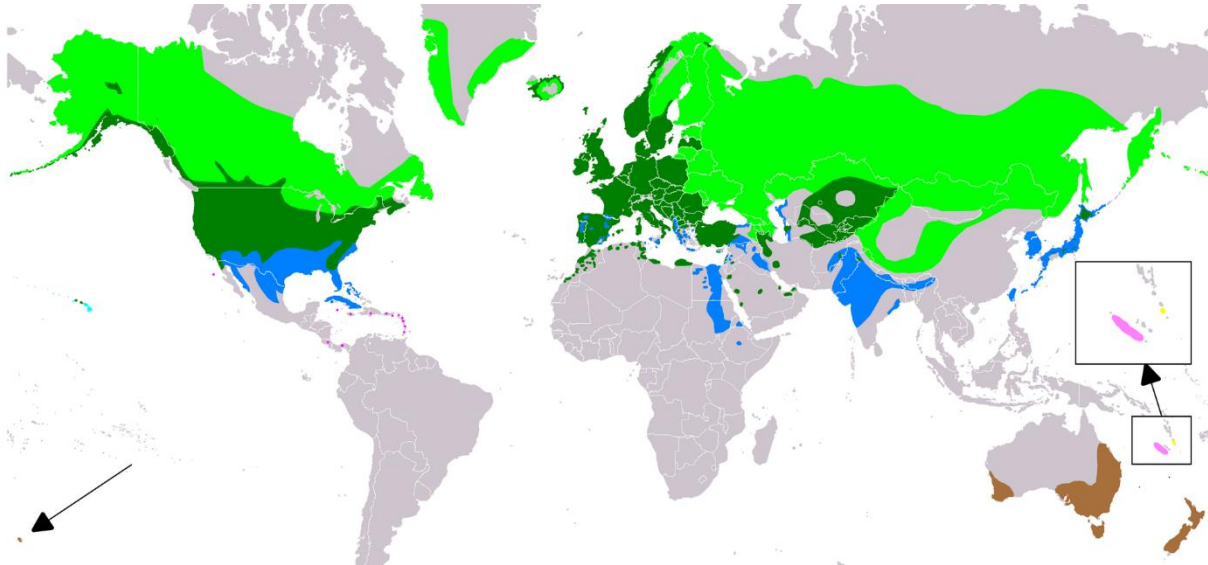
Het jachtseizoen op het konijn is geopend vanaf 15 augustus tot 31 januari¹. Het afschot aan de vaste wal van Fryslân is zeer lokaal en zeer laag. Op Ameland en Terschelling moet buiten het jachtseizoen soms afschot plaatsvinden onder landelijke vrijstelling om dreigende schade te voorkomen. Jacht vormt hier de basis voor het beheer met de inzet van de landelijke vrijstelling als aanvulling. Het faunabeheer verloopt daarmee op de wijze waarvoor de betreffende uitvoeringsinstrumenten (jacht en landelijke vrijstelling) zijn bedoeld. Op Schiermonnikoog en Vlieland is dit in de afgelopen periode niet het geval geweest.

¹ Voor het jachtseizoen 2022/23 is het jachtseizoen niet geopend verklaard.

Wilde eend (*Anas platyrhynchos*)

Soortbeschrijving en wereldwijde populatie

De wilde eend is de meest algemene eendensoort in Nederland. De soort komt wijdverbreid voor op het noordelijk halfrond en is geïntroduceerd in Australië, Nieuw Zeeland en enkele eilanden in de Stille Oceaan.

Figuur 1: Verspreiding wilde eend; donkergroen = gehele jaar; lichtgroen = alleen broedvogel; blauw = wintervogel; bruin = geïntroduceerd.

De wereldwijde populatie van de wilde eend wordt geschat op circa 19.000.000 volwassen individuen. De Europese populatie is geschat op 2.850.000 - 4.610.000 paartjes. Omgerekend naar 5,7 tot 9,2 miljoen volwassen exemplaren (BirdLife International, 2015) is dat 15 tot 24% van de wereldpopulatie.

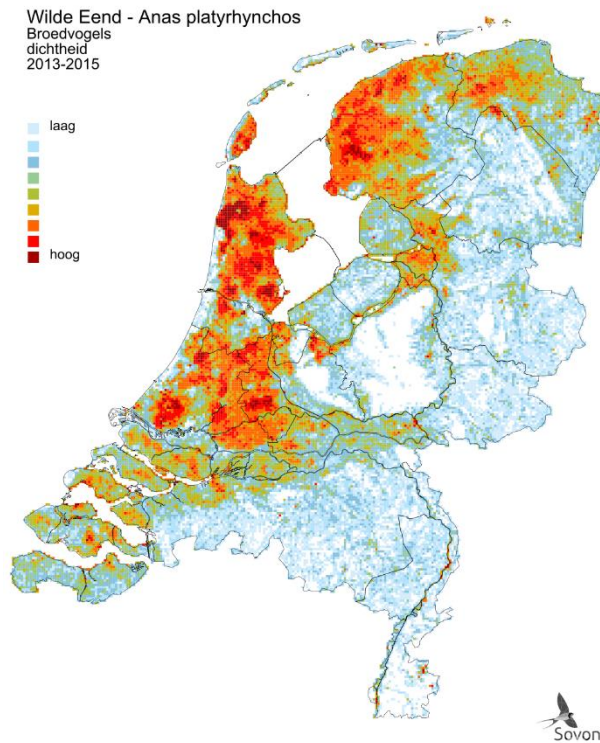
BirdLife International (2015) heeft de wereldwijde populatie beoordeeld als toenemend. Dit berust vooral op groei van de Noord-Amerikaanse populatie. In Europa is de populatie stabiel.

De broedperiode duurt van februari tot juli waarbij de broedduur 24 tot 32 dagen bedraagt. Gedurende de winter worden koppeltjes gevormd. De vrouwtjes maken een nest nabij de waterkant van mos, donsveertjes en takjes, en leggen zo'n 7 tot 11 eieren. De jongen zijn na uitkomen vrijwel meteen actief en gaan op zoek naar eten. De jongen kunnen na 52-70 dagen vliegen. De kuikenoverleving is laag.

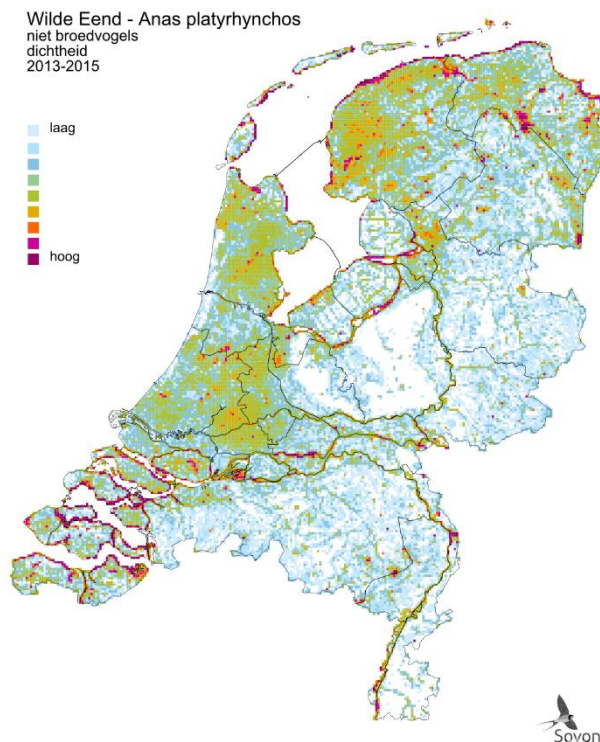
De wilde eend heeft een brede biotoop en kan goed omgaan met menselijke invloeden. Ze leven overal waar (voedselrijk) water is en de waterdiepte niet groter dan circa 1 meter om voldoende voedsel te kunnen vinden. De wilde eend is omnivoor en opportunistisch. Ze foerageren in het voorjaar bijvoorbeeld op zaden en groene plantdelen, 's zomers eten ze meer dierlijk voedsel (waterdierpjes) en waterplanten en in najaar/winter weer meer planten en zaden.

Voorkomen in Nederland

Wilde eenden komen in heel Nederland wijdverspreid voor. De meerderheid nestelt in de laaggelegen delen van het land, vooral in waterrijke polders en moerassen. Op de hoge zandgronden komen Wilde eenden minder voor (zie figuur 2). In de winter komen wilde eenden verhoudingsgewijs meer voor op grotere wateren zoals rivieren, meren en langs de kust (zie figuur 3).

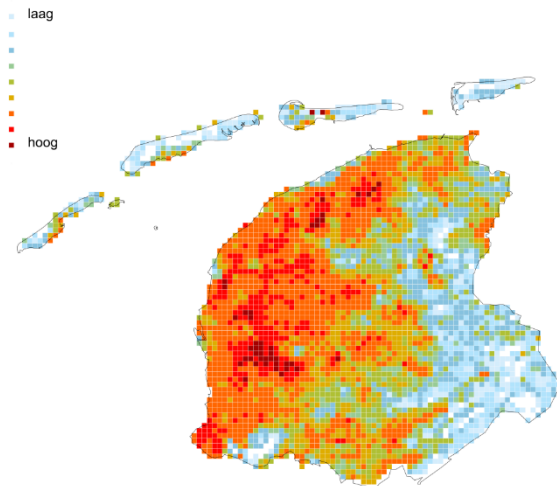
Figuur 2: Broedvogeldichtheid wilde eend 2013-2015 in Nederland (Sovon, 2022)

Figuur 3: Niet-broedvogeldichtheid wilde eend 2013-2015 in Nederland (Sovon, 2022)

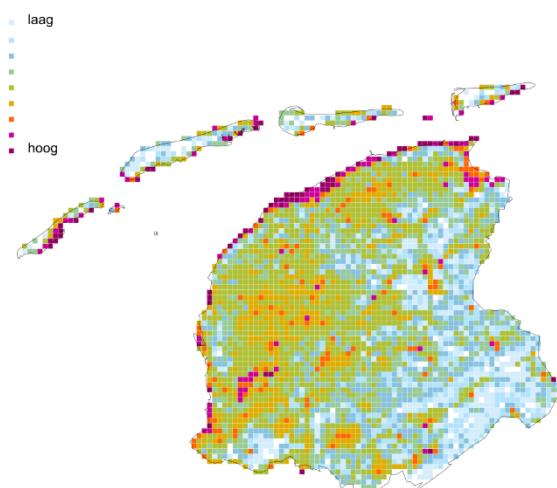
De aanwezigheid van de wilde eend in Fryslân volgt het landelijke patroon van hoge dichtheden in de broedtijd in laaggelegen polders en moerassen en langs meren en van een concentratie bij grotere wateren in de winter (zie figuren 4 en 5).

Wilde Eend - *Anas platyrhynchos*
Broedvogels
dichtheid
2013-2015

Figuur 4: Broedvogeldichtheid wilde eend 2013-2015 in Fryslân (Sovon, 2022)

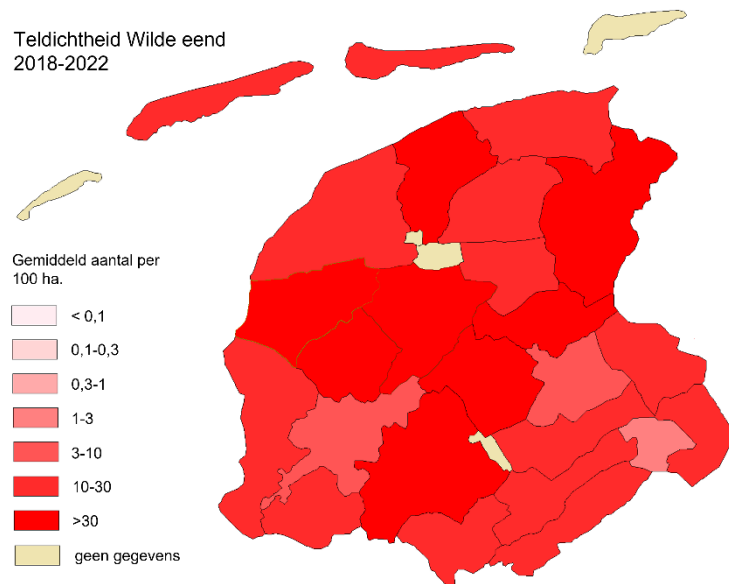
Wilde Eend - *Anas platyrhynchos*
niet broedvogels
dichtheid
2013-2015

Figuur 5: Niet-broedvogeldichtheid wilde eend 2013-2015 in Fryslân (Sovon, 2022)

De voorjaarstellingen geven voor Fryslân over de periode 2018-2022 gemiddelde dichtheden van enkele exemplaren per 100 ha in het zuidoosten van de provincie tot ruim honderd in het

merengebied. De laagste gemeten dichtheid bedroeg 1,5/100 ha in WBE Midden-Ooststellingwerf. De hoogste bedroeg 115/100 ha in WBE Skarsterlân. Opvallend in de voorjaarstellingen is de relatief lage dichtheid in WBE De Marren van 9,8/100 ha. Deze waarde is vermoedelijk beïnvloed door het grote oppervlak aan meren in deze wbe waar mogelijk wel (veel) wilde eenden aanwezig zijn die ondervertegenwoordigd zijn in de telgebieden. De gemiddelde voorjaarsdichtheid van de Wilde eend per wbe is gegeven in figuur 6. De telgegevens en de berekende dichtheden zijn vermeld in bijlage 3.

Figuur 6: Gemiddelde dichtheid van wilde eend per wbe over de periode 2018-2022 op basis van voorjaarstellingen

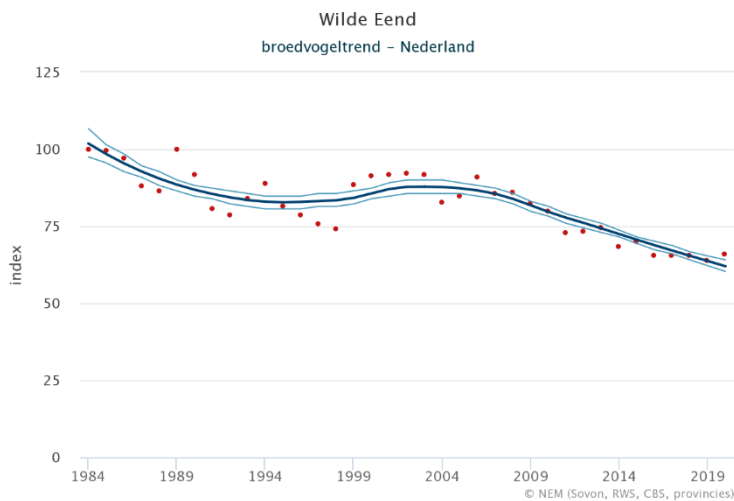
Trend

Broedvogels

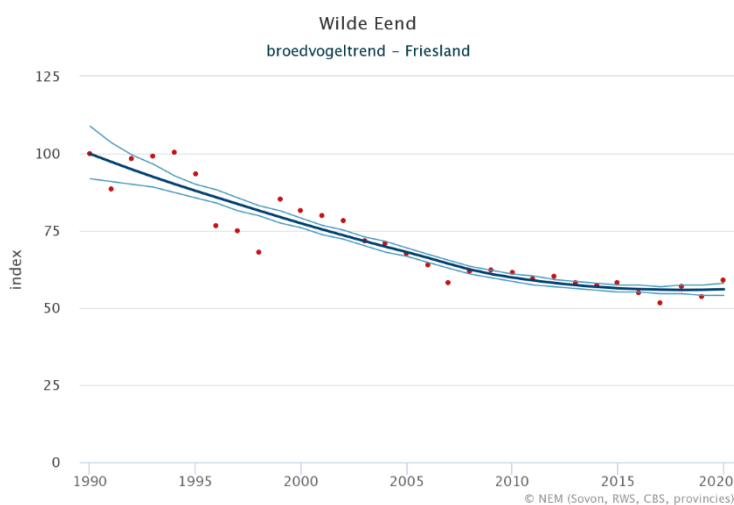
Voor Nederland als geheel noemt Sovon (2019) aantallen van 180.000 tot 280.000 exemplaren. Dat is 4 tot 10% van de Europese populatie en 0,9 tot 1,5% van de wereldwijde populatie.

Aantallen en verspreiding leken op landelijk niveau lange tijd nauwelijks verandering te ondergaan. Regionale afnames, zoals door verdroging van duinvalleien, werden gecompenseerd door toenames elders (Sovon, 2019).

Sinds de jaren '90 is de landelijke populatie echter met circa 30% afgenomen. Een belangrijke oorzaak lijkt te liggen in de geringe kuikenoverleving die op zijn beurt samenhangt met toegenomen predatiedruk en afgenomen voedselbeschikbaarheid (Wiegers, et al., 2022). Trendlijnanalyse van de broedindex gegevens van Sovon (2019) geeft aan dat er in Fryslân sinds 1990 sprake is geweest van een gemiddelde jaarlijkse afname van -1,9%. Er is echter ook sprake van afvlakking van deze trend: over de laatste 12 jaar bedroeg de jaarlijkse afname gemiddeld -0,9% en in de laatste 2 jaar was er een lichte toename van respectievelijk 0,1 en 0,3%.

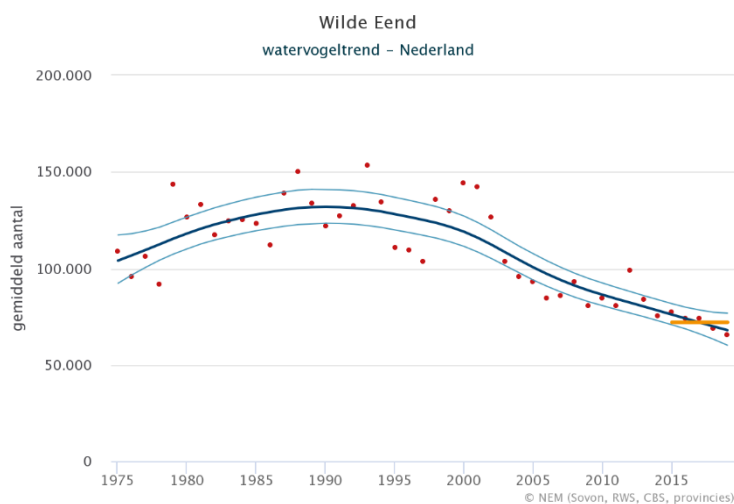
Figuur 7: Trend van de wilde eend als broedvogel in Nederland 1983-2020 (Sovon, 2022)

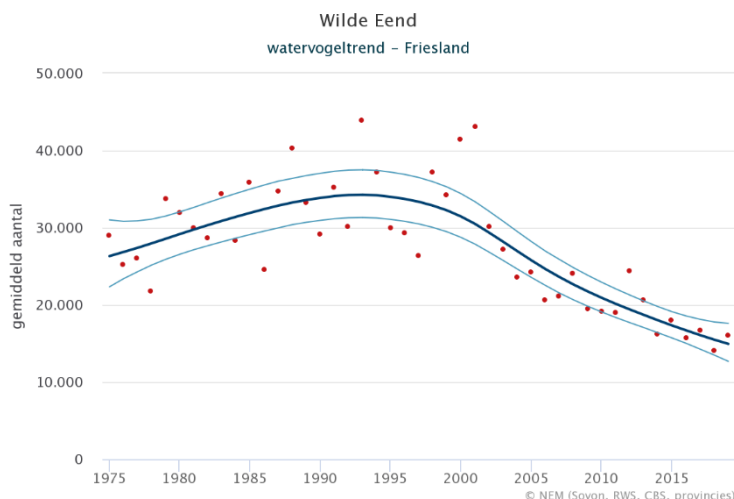
Figuur 8: Trend van de wilde eend als broedvogel in Fryslân 1983-2020 (Sovon, 2022)

Niet-broedvogels

De aantallen wilde eenden in Nederland en in Fryslân laten een toename zien in de periode tussen 1975 en 1998 en een afname in de periode daarna. De daling na 1998 is groter dan de toename daarvoor. Sinds 2015 lijkt er echter wel een afvlakking van de afname te zijn opgetreden.

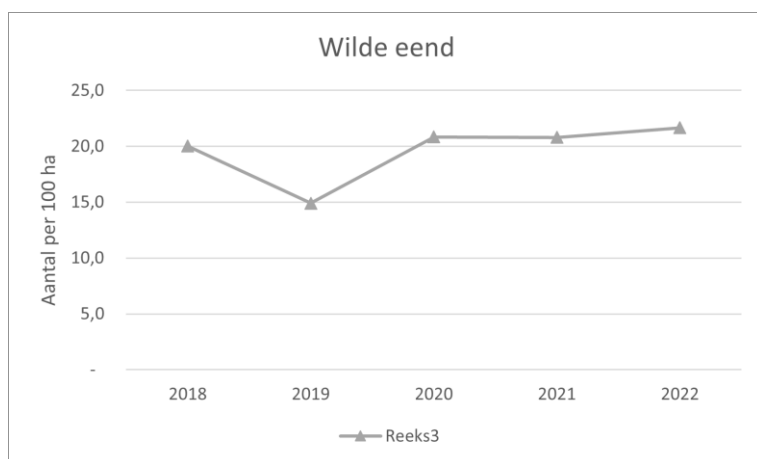

Figuur 9: Trend van de wilde eend als niet-broedvogel in Nederland 1975-2020 (Sovon, 2022)

Figuur 10: Trend van de wilde eend als niet-broedvogel in Fryslân 1975-2020 (Sovon, 2022)

De voorjaarstand van de wilde eend op basis van de voorjaarstellingen door de wbe's over de periode 2018-2022 is weergegeven in figuur 11. Zie voor de uitvoering en de verwerking van de tellingen bijlage 4.

Figuur 11: Trend van de voorjaarstand per 100 ha van de wilde eend in Fryslân over de periode 2018-2022

Figuur 11 laat een stabiele, gemiddeld mogelijk iets stijgende voorjaarstand zien. Voor de afzonderlijke wbe's zijn de voorjaarstanden en afschotgegevens vermeld in de bijlagen 2 en 3. De trend op basis van de voorjaarstellingen door de wbe's sluit aan bij de door Sovon (2022) gerapporteerde gestabiliseerde trend voor de wilde eend in Fryslân als broedvogel (zie figuur 8). Op basis van de voorjaarstellingen door de wbe's wordt de voorjaarstand van de wilde eend in Fryslân geschat op 53.000 tot 57.000 individuen.

Effect van de jacht

Het jachtseizoen op de wilde eend is geopend vanaf 15 augustus tot 31 januari. De najaarstand van de wilde eend wordt niet geteld. De gemiddelde voorjaarstand op basis van de wbe-tellingen in Fryslân bedraagt gemiddeld 55.000 exemplaren. Voor de periode van 2016 tot 2020 vermeld Sovon (2022) een gemiddeld broedsucces van 28%. Dat is laag en vormt een verklaring voor de door Sovon gesignaleerde tendensen. Wiegers et al (2022) noemen als oorzaak van de geringe kuikenoverleving de verslechterde voedselsituatie door afname van de landschappelijke diversiteit. Evenals voor de fazant is geconcludeerd speelt afschot door jacht geen rol van betekenis met betrekking tot een (eventuele) afname van de staat van instandhouding maar kan de jachthouder vanuit zijn belang in

biotoopverbetering juist in positieve zin toe bijdragen (bijvoorbeeld via het plaatsen van eendenkorven).

Literatuur

- BirdLife International, 2022. Mallard. <https://datazone.birdlife.org/species/factsheet/mallard-anas-platyrhynchos>
- IUCN Red List, 2022. Mallard. <https://www.iucnredlist.org/species/22680186/155457360>.
- Sovon, 2019. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering, p. 109-109. 3^e druk Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Sovon, 2022. Wilde eend. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1860>
- Wiegers, J.N., et al., 2022. Integrated population modeling identifies low duckling survival as a key driver of decline in a European population of the Mallard. *Ornithological Applications*, Volume 124, Issue 3.